

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TELAFİ EĞİTİMİ

TARİH

11. SINIF

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TELAFİ EĞİTİMİ

TARİH

11. SINIF

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI • ...
YARDIMCI KAYNAK EĞİTİM MATERYALİ • ...

TELAFİ EĞİTİMİ
TARİH 11. SINIF

ISBN ...

Basım Adedi ...

Yazar
KOMİSYON

Türkçe yayın hakları MEB, 2023

Tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz ve kullanılamaz.

Baskı ...

Sertifika No. ...

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

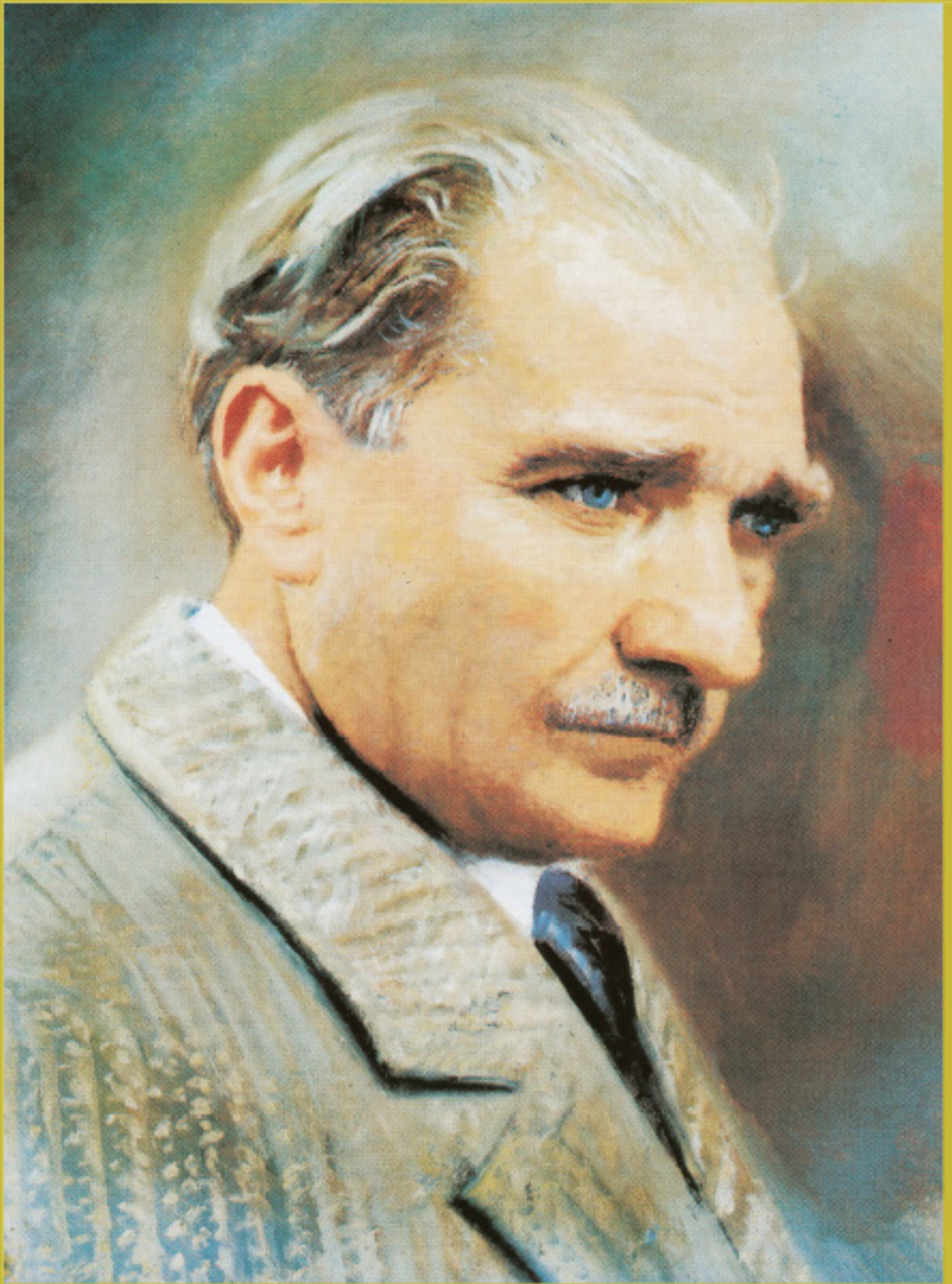
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

ÖN SÖZ	7
DEVRİMLER ÇAĞINDA DEĞİŞEN DEVLET-TOPLUM İLİŞKİLERİ	8
ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE DENGİ STRATEJİSİ (1774-1914)	20
XIX VE XX. YÜZYILDA DEĞİŞEN SOSYO-EKONOMİK HAYAT	32
CEVAP ANAHTARI	48

Değerli Öğretmenler ve Sevgili Öğrenciler,

Millî Eğitim Bakanlığı olarak her koşulda eğitim ve öğretimin devamlılığını sağlamak için gerekli tedbirleri almaktayız. Ülkemizde yaşanan deprem nedeniyle bazı illerimizde eğitim öğretime ara verilmiştir. Bu kapsamda deprem felaketinin eğitim üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak, öğrencilerin akademik becerilerini geliştirmek, eksik oldukları konuları telafi etmek amacıyla eğitimde fırsat eşitliği ilkesini temel alarak öğrencilerimize yönelik telafi eğitimleri başlatılmıştır.

Eğitim öğretime ara verilen 2022-2023 eğitim öğretim yılının ikinci döneminden başlamak üzere derslerde işlenemeyen konu ve kazanımlar tespit edilmiştir. Bu kazanımların kısa bir süre içinde verilebilmesi, öğrenmenin kalıcı olabilmesi, sonraki öğrenmeleri destekleyebilmesi adına öğretim yöntem ve teknikleri çerçevesinde beceri temelli etkinlikler hazırlanmıştır. Bu etkinlikler, konu içeriğine uygun becerilerin kazandırılması amacıyla tasarlanmıştır. Etkinlikler basitten karmaşığa doğru sıralanmıştır.

Telafi Eğitimi kitabında yer alan etkinliklerin hem bireysel hem de grupla yapılabilmesi, bazı etkinliklerin de iş birliğine dayalı olması farklı becerilerin kazandırılmasını sağlamaya yöneliktir.. Etkinlikler, farklı becerileri geliştirmeye uygun olarak hazırlandığı gibi birçok etkinlik günlük yaşamla ilişki kurularak ve öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde oluşturulmuştur. Bu telafi sürecinde kalıcı ve anlamlı öğrenmeyi sağlamak adına etkinliklerde öğrencilerin sürece aktif katılması da öncelenmiştir.

Telafi sürecinde bu kaynakların sizlere faydalı olması dileğiyle...

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TARİH

11. SINIF

3. ÜNİTE

DEVİRİMLER ÇAĞINDA DEĞİŞEN DEVLET-TOPLUM İLİŞKİLERİ

- 11.3.1. Fransız İhtilali ve Avrupa'da Sanayi Devrimi ile birlikte devlet-toplum ilişkilerinde meydana gelen dönüşümü açıklar.
- 11.3.3. Osmanlı Devleti'nde modern ordu teşkilatı ve yurttaş askerliğine yönelik düzenlemelerin siyasi ve sosyal boyutlarını analiz eder.
- 11.3.4. Ulus devletleşme ve endüstrileşme süreçlerinin sosyal hayata yansımalarını analiz eder.

3. ÜNİTE > DEVRİMLER ÇAĞINDA DEĞİŞEN DEVLET-TOPLUM İLİŞKİLERİ

Etkinlik No	Kazanım No	Etkinlik Adı	Sayfa No
1	11.3.1.	FRANSIZ İHTİLALİ	12
2	11.3.1.	SANAYİ DEVRİMİ	14
3	11.3.3.	OSMANLI DEVLETİ'NDE ZORUNLU ASKERLİĞE GEÇİŞ SÜRECİ	16
4	11.3.3.	ULUS-DEVLET ANLAYIŞI VE SAVAŞLAR	18
5	11.3.4.	EĞİTİM SEFERBERLİĞİ	20

3.ÜNİTE > Devrimler Çağında Değişen Devlet-Toplum İlişkileri

Kazanım 11.3.1: Fransız İhtilali ve Avrupa’da Sanayi Devrimi ile birlikte devlet-toplum ilişkilerinde meydana gelen dönüşümü açıklar.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi

Etkinlik İsmi	FRANSIZ İHTİLALİ	🕒 20 dk.
Amacı	Fransız İhtilali’nin toplumda ve yönetimde meydana getirdiği değişimleri kavrayabilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıdaki bilgilerden hareketle soruları cevaplayınız.

1789’da Fransız İhtilali’nde insanlığın doğal, devrolunamaz ve kutsal olarak kabul edilen haklarından bazıları şunlardır:

I	İnsanlar eşit ve özgür doğarlar ve haklar karşısında eşit kalırlar. Toplumsal farklılıklar ancak kamusal yarara bağlanabilir.
II	Her siyasal topluluğun amacı insanın doğal ve vazgeçilmez haklarının korunmasıdır. Bu haklar özgürlük, mülkiyet, güvenlik ve baskıya karşı direnmedir.
III	Her tür egemenlik ilkesi ulusa dayanır. Hiçbir topluluk, hiçbir birey doğrudan ulustan kaynaklanmayan bir yetkiyi kullanamaz.
IV	Yasa, genel iradenin ifadesidir... Korurken ve cezalandırırken herkes için aynı olmalıdır.
V	Hiç kimse yasada belirlenen durumlar dışında suçlanamaz, tutuklanamaz ve alıkonamaz.
VI	Hiç kimse, dinsel inançları dâhil, inançları nedeniyle bu inançların açıklanması kamu düzenini bozmadığı sürece rahatsız edilemez.
VII	Düşünce ve inançların başkalarına özgürce iletilmesi insanın en değerli haklarından biridir. Her yurttaş özgürce konuşabilir, yazabilir ve bunları yayımlayabilir. Bu özgürlüğün kötüye kullanılmasından ancak yasada tanımlanan durumlarda sorumludur.
VIII	Kamu gücünün ve yönetimin masrafları için herkesçe ödenecek bir vergi zorunludur. Bu vergi yurttaşların yeteneklerine göre eşit olarak alınmalıdır.
IX	Toplum, yönetim örgütünün her memurundan hesap sorma hakkına sahiptir.
X	Hakları güvence altına alınmamış, güçler ayrılığı belirlenmemiş toplumların anayasaları yok demektir.

Davies N. (1993). Avrupa Tarihi. Çev: M.Ali Kılınçbay. İstanbul: İmge Kitabevi, (s.743’ten düzenlenerek alınmıştır.)

1. Fransız İhtilali'yle insanlığın hangi temel hakları güvence altına alınmıştır?

2. Fransa'da ihtilal öncesi durum göz önüne alındığında, Fransız İhtilali'yle kazanılan hak ve özgürlüklerle devlet-toplum ilişkisinde nasıl bir dönüşüm meydana gelmiştir?

3. Fransız İhtilali'nin imparatorluklara ne gibi etkileri olmuştur?

4. Maddeler dikkate alındığında ihtilal yapanların nasıl bir yönetim istediği söylenebilir?

**3.ÜNİTE > Devrimler Çağında
Değişen Devlet-Toplum İlişkileri**

Kazanım 11.3.1: Fransız İhtilali ve Avrupa’da Sanayi Devrimi ile birlikte devlet-toplum ilişkilerinde meydana gelen dönüşümü açıklar.

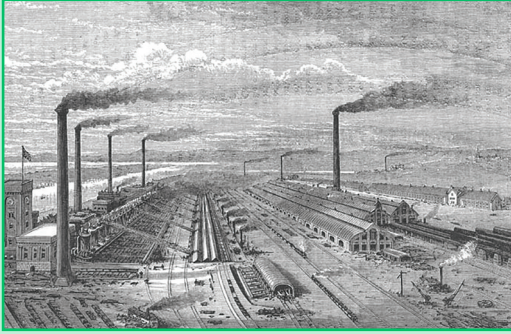
Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Kavrama Becerisi

Etkinlik İsmi	SANAYİ DEVRİMİ	🕒 20 dk.
Amacı	Sanayi Devrimi ile meydana gelen dönüşümü kavrama.	👤 Bireysel

Yönerge

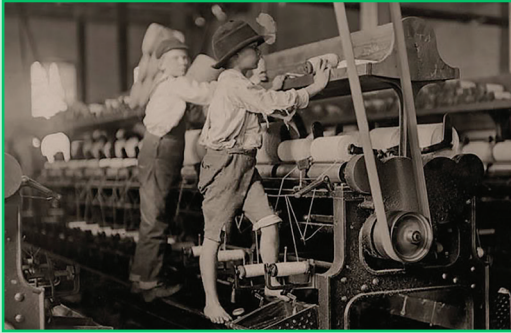
Görsellerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Görsel 1: Sanayi Devrimi'yle ortaya çıkan fabrika sahaları

Görsel 2: Fabrikada çalışan işçiler

Görsel 3: Fabrikada çalışan işçiler

Görsel 4: Sanayi Devrimi sonrasında Manchester şehri

1. Sanayi Devrimi'yle ekonomik yaşamda ne gibi değişiklikler yaşanmıştır?

2. Sanayi Devrimi toplumda nasıl bir dönüşüm meydana getirmiştir?

**3.ÜNİTE > Devrimler Çağında
Değişen Devlet-Toplum İlişkileri**

Kazanım 11.3.3: Osmanlı Devleti'nde modern ordu teşkilatı ve yurttaş askerliğine yönelik düzenlemelerin siyasi ve sosyal boyutlarını analiz eder.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	OSMANLI DEVLETİ'NDE ZORUNLU ASKERLİĞE GEÇİŞ SÜRECİ	🕒 20 dk.
Amacı	Osmanlı Devleti'nin yurttaş askerliğine geçiş sürecinde karşılaştığı engelleri analiz edebilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıdaki soruları verilen metinlere göre cevaplayınız.

METİN I

Ulus-devlet modelinin en temel özelliklerinden biri olan zorunlu askerlik sisteminin başlangıcı Fransız İhtilali'ne dayanır. Takip eden yıllarda “vatan tehlikede” ve halkın tamamı “vatan savunması”ndan sorumludur, biçiminde oluşan söylemler yeni bir ordu anlayışını da beraberinde getirmiştir. Bu anlayışa göre her birey vatan savunmasından sorumludur ve gerektiğinde “millet”, “ordu” olarak görev yapar. Bu şekilde Fransız İhtilali'nden itibaren yaygınlaşmaya başlayan ulus kavramı ile birlikte “ordu-millet” kavramı, ulus-devlet modelinin ayrılmaz bir parçası hâlini almıştır. Artık kral için değil vatan için savaşan bu yeni ordu anlayışı 19. yy başlarında Napolyon'un başarılarının temel nedenlerinden sayılmıştır. Farklı etnik grupları ve dinleri barındıran imparatorluklar ise ulusal bağımsızlık hareketlerini önlemek ve devletin birliğini sağlamak için zorunlu askerlikten “medenileştirme” aracı olarak yararlanmak istemişlerdir. Bu sistemi uygulamaları, ulus-devletler kadar kolay olmayacaktır.

Hacısalihoğlu, M. (2007). Osmanlı İmparatorluğu'nda Zorunlu Askerlik Sistemine Geçiş Ordu-Millet Düşüncesi. Toplumsal Tarih. 164. (s.58-59'dan düzenlenerek alınmıştır.)

METİN II

Osmanlı İmparatorluğu'nda zorunlu askerliğe geçiş, tabii ki Avrupa tipindeki ordunun benimsenmesi ile yakından ilgiliydi fakat bununla aynı zamanda gerçekleşmedi. İlk adım, 1792 yılında III. Selim tarafından atılmış fakat Yeniçerilerden gelen baskılar sonucu 1807 yılında bu birlikler lağvedilmişti. II. Mahmut, 1826 yılında Yeniçerileri kışlarında topa tutturmuştur. Ertesi gün Asakir-i Mansure-i Muhammediye adı verilen yeni bir ordu kurulmuştur. Bu ordu, Avrupa usullerinde örgütlenmiş olup gönüllülerden oluşan profesyonel bir orduydü. Avrupa modelinde zorunlu askerlik, 1848 tarihli Kur'a Nizamnamesi ile yapıldı. Askere alma cinsiyet, sağlık ve yaş itibarıyla uygun olan kişiler arasından kur'a ile belirlenecekti. Bunun için nüfus sayımları gerekliydi fakat Osmanlıda nüfus sayımının yapılmamış olması, yetkililerinin askerî hizmet yükümlülüğü olan kişileri bulmasını zorlaştırmıştır. Diğer bir sorun da nüfusun büyük bir bölümünün askerî hizmetten muaf olmasıydı. Kadınlar, gayrimüslimler, göçebeler, Mekke ve Medine'nin sakinleri, dinî görevliler, medrese talebeleri ve bazı meslek grupları askerlikten muaf tutulmuştur. Celp tehdidi karşısında gençlerin Mekke'ye hacca gittikleri dahi kaydedilmiştir. Gayrimüslimlerin askere alınmaları ise “kadın askerler” fikri kadar yabancı görülmektedir. Hücumların “Allah, Allah” bağırışlarıyla yapıldığı göz önüne alındığında dinî açıdan karışık bir ordunun hareketi de kısıtlı olacaktı. Bu koşullarda devlet, Hristiyanlardan askerlik yapmaları yerine bedel-i askerî ödemelerini istiyordu. 1912 ve 1914 kitle seferberlikleri, Osmanlı sisteminin yapısal zayıflıklarının hepsini gösterdi. Yolların yokluğu ve tek bir demir yolu ile ikmal geciktiğinden birlikler ya açlıktan kırılıyorlar ya da birlikte getirdikleri kolera binlerce askerin ölümüne neden oluyordu. Osmanlılar, altyapı eksikliği ve bir sanayi tabanının olmaması nedeniyle kurdukları kitle ordusu ile başa çıkamadılar. En sonunda Osmanlı ordusu Anadolu'dan gelen Müslüman köylülerden oluşan bir ordu olarak kaldı ve bu, bir anlamda Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Anadolu'da kurulan Türk ulus-devletinin habercisi oldu.

Aksan, V. H. (2003). 18. Yüzyıl Sonlarında Osmanlı'da Zorunlu Askerlik Stratejileri. Zürcher, E. J. (Yay. haz.). Devletin Silahlanması Ortadoğu'da ve Orta Asya'da Zorunlu Askerlik (1775-1925). kitabı (s.23-44) içinde. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- ①. Fransız İhtilali sonrasında ordu anlayışındaki değişiklikler, dönemin siyasi teşekküllerini nasıl etkiledi? Açıklayınız.

- ②. Osmanlı Devleti'nin zorunlu askerliğe geçiş sürecinde karşılaştığı sorunlar nelerdir? Dönemin imparatorluklarında da bu sorunlar yaşanmış mıdır? Değerlendiriniz.

- ③. 19. yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti'nde yönetimde söz sahibi olsaydınız zorunlu askerliği gerekli görür müydünüz? Neden?

**3.ÜNİTE > Devrimler Çağında
Değişen Devlet-Toplum İlişkileri**

Kazanım 11.3.3: Osmanlı Devleti'nde modern ordu teşkilatı ve yurttış askerliğine yönelik düzenlemelerin siyasi ve sosyal boyutlarını analiz eder.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	ULUS-DEVLET ANLAYIŞI VE SAVAŞLAR	🕒 20 dk.
Amacı	Ulus devletlerin kurulmasına etki eden milli ordu düşüncesinin gelişimi ve günümüze etkilerini analiz edebilme.	👤 Bireysel

Yönerge*Aşağıdaki soruları verilen metinlere göre cevaplayınız.***Metin 1**

Dünyadaki diğer çok uluslu imparatorluklar gibi Osmanlı Devleti de 19. yüzyılda ulus-devlet modelinin ve ulus-devletlerin meydan okumalarıyla karşı karşıya kaldı. Avrupa'da şekillenen ulus-devletler bir yandan siyasi ve askerî güç olarak çok uluslu imparatorluklar karşısında ciddi bir tehdit oluştururken öte yandan gittikçe yaygınlaşan ve güçlenen ulusal hareketler, imparatorlukların birliğini tehdit etmeye başladı. İmparatorluklar da kendilerini yenilerken ulus-devlet yöntemlerini kullanarak bu meydan okumalara karşı koymaya ve direnmeye çalıştılar.

Hacısalihoğlu, M. (2007). Osmanlı İmparatorluğu'nda Zorunlu Askerlik Sistemine Geçiş Ordu-Millet Düşüncesi. Toplumsal Tarih. 164. (s.58-59'dan düzenlenmiştir.)

Metin 2

Fransız Devrimi beraberinde yeni bir devlet örgütlenmesini getirmiştir. Modern devletin oluşum sürecinin en önemli unsurlarından birini ordu ve bu bağlamdaki savaşlar oluşturmaktadır. Bu çerçevede özellikle savaşlar, modern ulus-devletin kurulmasında, iktidarın merkezileştirilmesinde ve kurumsallaşmasında belirleyici olmuştur. Artan savaş baskısına karşı (Napolyon Savaşları) yöneticiler, paralı askerlerden kurulan ordunun yerine vatandaşlardan oluşan ordularını seferber etmişlerdir. Halkları daha güçlü bir ortak kimlik etrafında toplayabilmek için başvurdukları ulus fikri, etkili bir çözüm olmuştur.

Aydın, R. (2018). Ulus, Uluslaşma ve Devlet: Bir Modern Kavram Olarak Ulus Devlet. Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi. 6(1). (s.229-256'dan düzenlenmiştir.)

Metin 3

Günümüzde savaş olgusu, ulus-devletlerin elinden çıkmış, savaşan taraflardan biri veya birkaçı devletlerin düzenli orduları dışındaki aktörler olmuştur. Dünya genelinde "küreselleşme" olgusu nedeniyle bireyi devlete bağlayan vatandaşlık bilinci güç kaybetmiş, buna bağlı olarak ulusla devlet arasındaki bağ zayıflamıştır. Başta küresel terörizm, deprem, sel gibi doğal afetler, kaçak göçmenler ve sınır güvenliği, uluslararası organize suç örgütleri, korsanlık, siber savaş, tehdit olarak tanımlanan aktörlerin finansal takibi gibi doğrudan ulus-devlet kaynaklı olmayan tehdit algılamaları savaş olgusunun geleneksel tanımlarından taşmasına neden olmuştur. Bu durum da savaş olgusunu bireyler, suç örgütleri, aşırı dinî akımlar, etnik şiddet yanlısı akımlar gibi farklı devlet dışı aktörlerin etkilerine açık hâle getirmiştir. Ayrıca örneklerini Afganistan ve Irak'ta gördüğümüz taktik seviyede muharebe yetenekleri olan "Özel Askerî Şirketlerin" güvenlik alanında kullanılmaya başlanması ile "güvenlik" kavramı ticarileşmiş ve pazarlanabilen bir "hizmet" hâline gelmiştir. Bu ortamda beliren tehditlere karşı daha etkin bir mücadele için pek çok devlet ordusunun, yapısal reformlara yöneldiği de bir gerçektir.

Gürçan, M.(2011). Bir Önceki Savaş İçin Hazırlanmak: Değişen Küresel Güvenlik Ortamının Geleneksel Savaş Olgusuna Etkisi. Bilge Strateji. 3(5). (s.127-178'den düzenlenmiştir.)

1. Ulus-devletlerin kurulması, ulusal hareketler, yurttaş askerliği gibi 19. yüzyıl olayları Osmanlı Devleti'ni nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

2. Ulus-devletler ortak bir kimlik etrafında halkları toplayabilmek için hangi düzenlemeleri uygulamaya koymuş olabilirler?

3. Ordu-millet ve savaş olgusundaki değişimlerin temel sebepleri günümüzde hangi faktörlere bağlanmıştır?

4. Geleceğin savaşlarının genel özelliği ne olacaktır? Buna göre nasıl bir orduya ihtiyacımız vardır? Düşüncelerinizi belirtiniz.

**3.ÜNİTE > Devrimler Çağında
Değişen Devlet-Toplum İlişkileri**

Kazanım 11.3.4: Ulus devletleşme ve endüstrileşme süreçlerinin sosyal hayata yansımalarını analiz eder.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	EĞİTİM SEFERBERLİĞİ	🕒 20 dk.
Amacı	Eğitim kurumları ve politikalarının siyasi ve sosyal hayattaki önemini değerlendirebilme.	👤 Bireysel

Yönerge*Aşağıdaki soruları metni dikkate alarak cevaplayınız.***EĞİTİMDE MODERNLEŞME**

Osmanlı Devleti'nde Lale Devri'nden itibaren çeşitli Avrupa başkentlerine gönderilen elçiler vasıtasıyla buralardaki özellikle medeniyet ve maarifle ilgili hususlar tespit edilerek, uygulanması mümkün olanlar hayata geçirilmeye çalışılmıştır. I. Mahmud, III. Mustafa, I. Abdülhamid ve III. Selim dönemlerinde Batı ile ilişkiler geliştirilmiştir. Bu bağlamda Mühendishane-i Bahr-i Hümayûn (Deniz Harp Okulu), Mühendishane-i Berrî-i Hümayûn (Kara Harp Okulu), Askerî Tıbbiye ve Harbiye Mektebi'nin açılışları gerçekleşmiştir.

Tanzimat Fermanı'nın ilanı akabinde “Osmanlılık” ideali gündeme gelmiş ve bir “Osmanlı insan tipi” yaratmak için eğitimden faydalanmak yoluna gidilmiştir. Askerî okullar, sivil okullar, meslek okulları, teknik okullar ve öğretmenlik okullarının büyük gelişme gösterdiği bu dönemde, yabancılar ve azınlıklar da Tanzimat ve Islahat fermanlarının kendilerine tanıdığı özgürlüklerden yararlanarak eğitimde önemli mesafeler almışlardır. Aynı zamanda eğitim ve öğretim, bir bilim olarak görülmeye başlanmış, okul ve sınıf ortamının düzenlenmesine, yeni ders araç ve gereçlerinin kullanılmasına ve yeni öğretim yöntemlerinin denenmesine çalışılmıştır.

II. Abdülhamid Dönemi eğitim tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur. “Osmanlılık” idealine bağlı, dindar, itaatkâr ve devletine ve padişaha sadık insan tipi yetiştirilmeye çalışılan bu dönemde, anayasaya eğitimle ilgili maddeler konmuştur. Ülkede bulunan çeşitli kesimlerin din ve inançlarıyla ilgili eğitim usullerine karışılmaması hükme bağlanmıştır. Birçok meslek ve sanat okulu açılmış, özel eğitim gelişme göstermiş, genel eğitim ve okullar yaygınlaşmış, kızların ortaöğretim düzeyinde eğitiminde gelişme sağlanmış, eğitim sorunları ve akımları tartışılmış, kızlar için ilk kez bir lise ile bir yükseköğretim kurumu açılmış, ilk resmî anaokulları açılmış, medreselerin ıslahı fikirleri gündeme gelmiştir.

Ünal, U.(2014). Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Eğitiminde Modernleşme. İstanbul: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları. (s. 3-4'ten düzenlenmiştir.)

1. “Osmanlılık” idealinin amacına dair neler söylenebilir?

2. Anayasaya eğitimle ilgili maddelerin konması neleri ifade etmektedir?

3. Kız öğrenciler için ilk kez bir lise ile bir yükseköğretim kurumunun açılması nelere kanıt olarak gösterilebilir?

4. Günümüz açısından bakıldığında, nitelikli bir eğitim seferberliği için gerekli olan unsurlarla ilgili kısa bir metin hazırlayınız.

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TARİH

11. SINIF

4. ÜNİTE

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE DENGİ STRATEJİSİ (1774-1914)

- 11.4.2. Osmanlı Devleti'nin siyasi varlığına yönelik iç ve dış tehditleri analiz eder.
- 11.4.3. Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı ve Kanun-ı Esasi'nin içeriklerini küresel ve yerel siyasi şartlar bağlamında değerlendirir.

4. ÜNİTE > ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE DENGİ STRATEJİSİ (1774-1914)

Etkinlik No	Kazanım No	Etkinlik Adı	Sayfa No
6	11.4.2.	DEVLETLERİN SATRANÇ TAHTASI: OSMANLI TOPRAKLARI	24
7	11.4.2.	BLOKLARARASI SATRANÇTA OSMANLI	28
8	11.4.3.	ULUSLARARASI GÜÇLER VE HATT-I HÜMAYUN	30
9	11.4.3.	OSMANLI DEVLETİNİN DAĞILMASINI ÖNLEMİYE YÖNELİK ÜÇ TARZ-I SİYASET	32

4.ÜNİTE > Uluslararası İlişkilerde Denge Stratejisi (1774-1914)

Kazanım 11.4.2: Osmanlı Devleti'nin siyasi varlığına yönelik iç ve dış tehditleri analiz eder.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	DEVLETLERİN SATRANÇ TAHTASI: OSMANLI TOPRAKLARI	🕒 40 dk.
Amacı	Osmanlı Devleti'nin siyasi varlığına yönelik tehditleri analiz edebilme.	👤 Bireysel 👥 Grup

Yönerge

Aşağıdaki metinlerden faydalanarak, Tablo-1 üzerinde XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin maruz kaldığı savaşları sebep ve etki açısından; Tablo-2 üzerinde Şark Meselesi'ni tarihsel önem açısından değerlendiriniz.

Viyana Kongresi (1815) ve Rum İsyanı

Yunanistan'ın (Rumların) bağımsızlığını kazanması, 1815 yılından beri sürdürülmekte olan Metternich politikasına, yani Viyana Kongresi düzenine indirilen büyük darbelerden biri, belki de birincisidir. Avrupa'nın neresinde olursa olsun düzene karşı ortaya çıkan ayaklanmaları bastırmayı ve bu yolda başka ülkelerin içişlerine karışmayı kendisine görev edinmiş olan Viyana düzeninin koruyucusu olan büyük devletler, Grek (Rum) ayaklanmasını bastıracakları yerde, etkin bir biçimde, kurulu düzene karşı ayaklananların yanında yer alarak, kurdukları düzene ilk darbeyi indirmişlerdir.

(Oral Sander, Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü: Osmanlı Diplomasi Tarihi Üzerine Bir Deneme, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1987, s. 117.)

Kırım Savaşı (1853-1856)

Osmanlı İmparatorluğu... dünyanın ilk modern savaşına, bir ön-dünya savaşı sayılabilecek Kırım Savaşı'na katılmak durumunda kalacaktı. Kırım Savaşı'na yol açan siyasi krizin altında Rus emperyalizmi yatmaktaydı. Her fırsatta Osmanlı aleyhine sınırlarını genişletmeye çalışan ve Osmanlı'nın stratejik bölgeleri üstündü derin emelleri olan Rusya, Kudüs'teki bazı kutsal yerlerle ilgili tartışmaları ve Osmanlı Ortodokslarının hamiliği konusundaki isteklerinin yerine getirilmemesini bahane ederek büyük bir siyasi kriz başlattı. Osmanlı yönetimi, son bir asırda Rus orduları karşısında uğranılan zincirleme yenilgi ve hezimetlerin (1768-75, 1787-92, 1806-1812 ve 1818-1819 savaşları) bilincinde olmasına rağmen, bütün riskleri göze alarak Rus talepleri karşısında ödün vermedi. Rusya'nın yayılcılığından büyük endişe duyan İngiltere ve Fransa'nın kriz boyunca verdikleri destek de Osmanlı devlet adamlarının güvenini artırarak Rusya karşısında daha dik durmalarını ve taviz vermemelerini sağladı.

(Edward J. Erickson ve Mesut Uyar, Osmanlı Askeri Tarihi, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014, s.323.)

93 Harbi (1877-1878)

Osmanlı yönetimi... Avrupadaki güç dengelerinin Prusya'nın önemli bir güç olarak yükselişi sonrasında temelden değiştiğini de idrak edememişti. Bismarck yönetimindeki Prusya, ordusuyla önce Habsburgları, sonra da Fransa'yı ezmişti. Osmanlı yönetiminin en güvendiği müttefikleri Fransa ve İngiltere, yükselen Prusya karşısında Rusya'nın yanında yer almaya karar vermişti. Dolayısıyla Kırım ruhunu Osmanlı dışında hatırlayan kalmamıştı. Osmanlı'nın Rus isteklerine karşı sert diplomatik pozisyonu ve son barışçı çözüm girişimlerini de dikkate almaması, İngiltere ve Fransa'nın çıkacak bir savaşta tarafsız kalma kararını daha da pekiştirdi.

(Edward J. Erickson ve Mesut Uyar, Osmanlı Askeri Tarihi, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014, s.372.)

Makedonya Sorunu

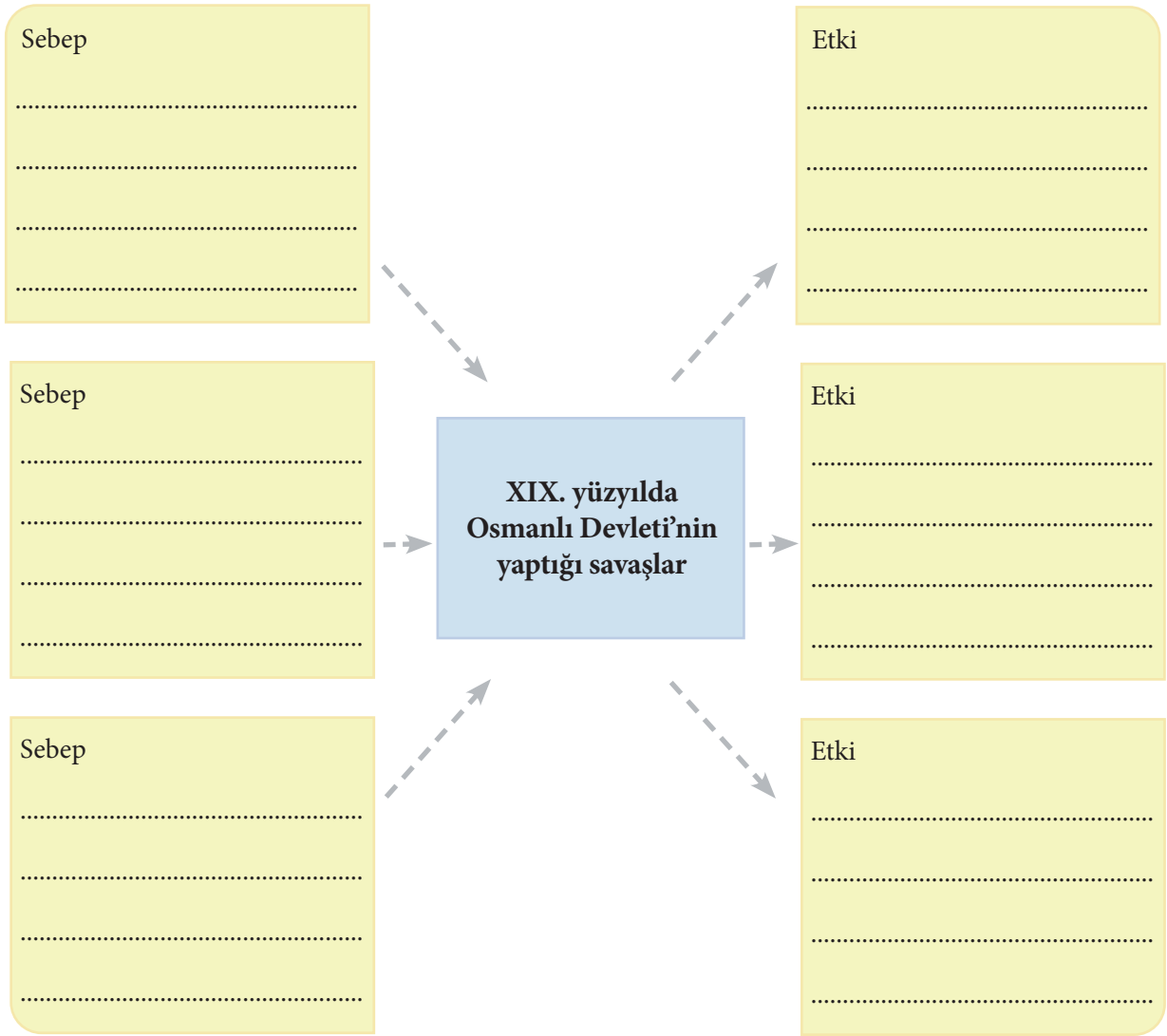
Kuzey Bulgaristan'da 1878 yılında otonom bir prensliğin kurulmasıyla ilk doruk noktasına ulaşan Bulgar bağımsızlık hareketi, uzun vadede Orta Çağ Bulgar İmparatorluğu'nun topraklarını bu yeni ulusal devlete kazandırma amacını gütmektedir. Orta Çağ'da sınırlı bir süre Bulgar İmparatorluğu'na ait bulunan Makedonya'nın Osmanlı egemenliğinden kurtarılması ve bu bölgenin yeni devlete katılması, bu bağlamda çok önemliydi. Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa vilayetlerinde (Makedonya ve Edirne) 19. yüzyılın sonlarında, bir Bulgar bağımsızlık mücadelesine katılmak üzere Slav nüfusu harekete geçirmek için gizli devrim komiteleri kuruldu. Fakat Makedonya'nın kendilerine ait olduğunu ileri süren Yunan ve Sırp milliyetçileri Bulgarların bu çabalarına hemen karşı çıktılar. Hükümetleri yalnızca, Makedonya'yı kendilerine katmak için siyasi açıdan uygun bir zamanı beklemekteydi. Burada Avrupa barışını tehdit eden bir kriz ortaya çıktı. "Makedonya Sorunu" böylece Doğu Sorunu'nun (Şark Meselesi) bir parçasını oluşturdu. Doğu Sorunu, Osmanlı İmparatorluğu'nun hızlanan çöküşü sonucu Balkanlar'da politik ilişkilerin ve sınırların belirlenmesi koşullarının yeniden düzenlenmesini içeriyordu. Doğu Sorunu onlarca yıl Büyük Güçler diplomasisinin ve siyasetle ilgilenen Avrupa kamuoyunun dikkatini üzerine çekti.

(Fikret Adanır, Makedonya Sorunu: Oluşumu ve 1908'e Kadar Gelişimi, Çev. İhsan Catay, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2001, s. 1.)

XIX. Asırda Bazı Savaşlar ve Bedelleri

Osmanlı Devleti, XIX. yüzyılın son üç çeyreğinde yaptığı savaşlarda topraklarını korumayı amaçladı fakat önemli toprak kayıpları yaşadı. 1821'de çıkan ilk Rum isyanı bastırıldı fakat başta Rusya, İngiltere ve Fransa'nın da savaşa müdahil olmasıyla olaylar Osmanlı aleyhine gelişti. 1829'da imzalanan İstanbul Antlaşması ile Mora Yarımadası'nı ve etrafındaki birçok adayı Osmanlı Devleti'nden alan Yunanistan bağımsızlık kazandı. 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) de Osmanlı Devleti'nin en ağır sonuçlara uğradığı bir yenilgiyle sonuçlandı. Avrupalı devletlerin tarafsız kalması Osmanlı Devleti'ni Rusya karşısında daha da çaresiz bırakmış ve Ayastefanos Antlaşması'nı imzalamaya zorlamıştı. Bu antlaşma ile Rusya, Balkanlar'da tek güç haline geldiği gibi İngiltere için çok önemli olan Ortadoğu coğrafyasına da rahatlıkla inebilecekti. Sırbistan, Romanya ve Karadağ bağımsız olmuş; Kars, Ardahan, Batum ve Doğu Beyazıt Rusya'ya bırakılmıştı. II. Abdülhamid'in direktifiyle başlayan diplomatik girişimler sonuç verdi ve İngiltere'nin devreye girmesiyle 1878'de Berlin Konferansı toplandı. Ancak bu konferans, Osmanlı Devleti'nin kayıplarını beklediği oranda azaltmadığı gibi savaş tazminatı yükünü daha da ağırlaştırdı. Rusya'nın güneye inerek İngiliz sömürgeleri için tehdit oluşturmasını önlemek amacıyla Doğu Beyazıt ve Eleşkirt Osmanlı'ya geri verildi. Bunlara ilaveten Batılı devletler ve Rusya, Osmanlı Devleti'ne yeni bir mesele ile karşı karşıya bıraktılar: Ermeni azınlığı. Bu devletler tarafından kışkırtılan bir kısım Ermeni çeteleri, Osmanlı Devleti yıkılana kadar problem olmaya devam etti.

Tablo-1

Osmanlı Devleti Açısından Sonuçları

.....

.....

.....

.....

Tablo-2

Tarihsel olarak önemli olan kişi/ kişiler, olay veya olgunun adı: Şark Meselesi
Kısa açıklaması: Zayıflayan Osmanlı Devleti'nin toprakları üzerinde Avrupalı devletlerin XVIII. yüzyıldan itibaren yaptıkları ekonomik, politik ve stratejik rekabet

Tarihsel Önem Kriterleri	
Şark Meselesi, tarihsel olarak hangi açılardan önemlidir?	
Şark Meselesi, ait olduğu dönemde önemli olarak kabul edildi mi? Nasıl?	
a) Etki: Şark Meselesi'nden devletler nasıl etkilendi?	
b) Miktar: Hangi milletler etkilendi?	
c) Dayanıklılık: Etkileri ne kadar sürdü?	
Şark Meselesi'nin günümüze etkileri nelerdir?	
Şark Meselesi'nin tarihsel önemi zaman içinde nasıl değişebilir?	

4.ÜNİTE > Uluslararası İlişkilerde Denge Stratejisi (1774-1914)

Kazanım 11.4.2: Osmanlı Devleti'nin siyasi varlığına yönelik iç ve dış tehditleri analiz eder.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	BLOKLARARASI SATRANÇTA OSMANLI	🕒 40 dk.
Amacı	Osmanlı Devleti'nin siyasi varlığına yönelik tehditleri analiz edebilme.	👤 Bireysel 👥 Grup

Yönerge

Aşağıdaki metinlerden faydalanarak Tablo-3 üzerinde devletlerarası bloklaşmayı (Üçlü İttifak ve Üçlü İtilaf) sebep ve etki açısından değerlendiriniz.

ÜÇLÜ İTTİFAK VE ÜÇLÜ İTİLAFA

Kırım Savaşını izleyen 15 yıl içinde Avrupa'da iki yeni devlet ortaya çıktı. Bunlar İtalya ve Almanya'dır. İtalyan ve Alman milletlerinin milli birliklerini gerçekleştirmeleri, Avrupa siyasetine iki yeni kuvvetin girmesi sonucunu vermiştir. İlginçtir, bu iki yeni kuvvetin sahneye çıkması ile Avrupa diplomasisi ve Avrupa'da milletlerarası politika yeni bir hız ve bir dinamizm kazanmıştır. Bu dinamizm aynı zamanda I. Dünya Savaşı'na kadar giden gelişmeleri de başlatacaktır. Bu sebeple bu iki milli birliğin kuruluşu, 1815'ten beri devam eden Avrupa gelişmelerini kapatıp "Avrupa Siyaseti"nin, Dünya Savaşı'na kadar devam edecek olan yeni bir dönemini açacaktır.

(Fahir Armaoğlu, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi: 1789-1914, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1997, s. 285.)

Avrupa'da oluşan Üçlü İttifak savunma amacı güttüğünü ilan etse de Avrupalı diğer devletleri tedirgin etti. İngiltere (Britanya), Fransa ve Rusya arasında varılan anlaşmayla Üçlü İtilaf bloğu kuruldu ve yeni katılan devletlerle güç dengesi İtilaf Devletleri lehine değişti. Osmanlı yönetici eliti, savaşta tarafsız kalmanın devlet için olumsuz sonuçları olacağına inanıyordu. Osmanlı paşaları, Şark Meselesi'nin halli konusunda Rusya ve İngiltere'nin anlaşmaya vardıklarından şüpheleniyordu. Bu iki devletin savaştan zaferle çıkması durumunda Osmanlı Devleti'ni "ümitsiz bir esaret hayatı ve çaresiz bir suskunluk devri" beklediğini düşünen Said Halim Paşa bunlardan biriydi.

(Said Halim Paşa, Buhranlarımız, İstanbul, 2003, s. 280.)

Harita : Üçlü İttifak ve Üçlü İtilaf Devletleri

- Osmanlı Devleti'nin hangi blok içinde yer alması gerektiğini haritadan yararlanarak jeostratejik gerekçeleriyle açıklayınız.

Tablo-3

1) SEBEP (EYLEM)

Devletlerarası bloklaşmanın sebeplerini belirleyiniz.

2) SONUÇ (ETKİSİ)

Devletlerarası bloklaşmanın sonuç veya etkilerini açıklayınız.

3) MEKANİZMA

Sebepleri sonuçlara bağlayan süreci anlatınız.

1. Ek sebepler veya alternatif sebepler olduğunu düşünüyorsanız yazınız.

2. Osmanlı Devleti'nin bloklardan birine girmeyi tercih etmesinde, büyük güçler ile Osmanlı arasında karşılıklı bir etkileşim durumu olup olmadığını kanıtlarınız doğrultusunda açıklayınız.

4.ÜNİTE > Uluslararası İlişkilerde Denge Stratejisi (1774-1914)

Kazanım 11.4.3: Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı ve Kanun-ı Esasî'nin içeriklerini küresel ve yerel siyasi şartlar bağlamında değerlendirir.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	ULUSLARARASI GÜÇLER VE HATT-I HÜMAYUN	🕒 20 dk.
Amacı	Osmanlı Devletinde Tanzimat ve Islahat Fermanları ile Kanun-ı Esasî'nin ilanı sürecinde dış gelişmelerin ve büyük devletlerin etkilerini değerlendirebilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

Kanun-ı Esasî'nin ilanı, 1839 Tanzimat ve 1856 Islahat fermanları ile belli ölçüde benzerlik gösterir. Tanzimat Fermanı büyük ölçüde Mısır meselesinde, Islahat Fermanı ise Kırım Savaşı'ndan sonra toplanan Paris Konferansı'nda Batılı devletlerin desteğini sağlama amacına yöneliktir. Bunun yanında Kanun-ı Esasî'nin ilanında iç sebepler de etkili olup Meşrutiyet, Tanzimat'la başlayan modernleşme sürecinin devamı niteliğindedir. II. Abdülhamid'in hükümdarlığı, Hristiyan tebaanın yoğun olarak yaşadığı Bosna-Hersek'te isyanın çıktığı, Bulgaristan'da karışıklıkların arttığı ve bu olayları kendi hâkimiyet alanlarını genişletmek için bahane olarak kullanmak isteyen Sırbistan ve Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ettiği bir döneme rastlar. Sırbistan ve Karadağ'la yapılan savaş, beklenenin aksine Osmanlı Devleti lehinde seyrederince Rusya'nın diplomatik müdahalesiyle iki aylık bir ateşkes antlaşması yapıldı. Bunun üzerine İngiltere'nin Balkanlardaki anlaşmazlıkları görüşmek üzere devletler arası bir konferansın toplanmasını istemesine yol açtı. Neticede Osmanlı Devleti, İstanbul'da Tersane Konferansı'nın toplanmasına razı oldu. Konferansa Rusya, İngiltere, Fransa, Avusturya, Almanya ve İtalya katıldı. Osmanlı Devleti, konferansta hem Batılı devletleri etkilemek hem de Balkanlarda yabancı müdahalesi olmadan kendisinin genel bir reform yapmaya kararlı olduğunu göstermek için Kanun-ı Esasî'yi 1876'da ilan etti.

Aydın, M. A. (2001). Kanun-ı Esasî. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (C.24). (s.328-330'dan düzenlenmiştir.)

1. İngiltere hangi amaçla devletler arası bir konferans toplamak istemiş olabilir?

2. Osmanlı Devleti'nin sorun yaşadığı coğrafya, Batılı devletlerin ilgisini neden çekmiş olabilir?

3. Kanun-ı Esasi hangi yönüyle Tanzimat ve Islahat fermanlarıyla benzerlik göstermektedir.

4. Osmanlı Devleti'nin XIX. yüzyıl dış politikası için hangi çıkarımlar yapılabilir.

4.ÜNİTE > Uluslararası İlişkilerde Denge Stratejisi (1774-1914)

Kazanım 11.4.3. Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı ve Kanun-ı Esasî'nin içeriklerini küresel ve yerel siyasi şartlar bağlamında değerlendirir.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	OSMANLI DEVLETİ'NİN DAĞILMASINI ÖNLEMİYE YÖNELİK ÜÇ TARZ-I SİYASET	🕒 20 dk.
Amacı	Osmanlı Devleti'nin dağılmasını önlemeye yönelik fikir akımlarının siyasi ve toplumsal birliği koruma çabaları olduğunu değerlendirebilme.	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıdaki soruları metinleri dikkate alarak cevaplayınız.

Osmanlı Devleti'nde Batı'dan etkilenecek güç kazanma ve ilerleme isteği belirince, tasavvur edilen üç siyasi yol takip edildi. Bunlardan ilki, Osmanlı hükûmetine bağlı çeşitli milletleri temsil ederek ve birleştirerek bir Osmanlı milleti vücuda getirmektir. İkincisi, hilafet hakkının Osmanlı hükümdarlarında olmasından faydalanarak bütün İslam unsurlarını siyaseten birleştirmektir. Üçüncüsü ise ırk birliğine dayanan siyasi bir Türk milleti oluşturmaktır.

Osmanlı milleti meydana getirilmesindeki asıl amaç Müslüman ve Müslüman olmayan diğer unsurlara aynı siyasi hakların tanınması ve vazifelerin yüklemesidir. Böylece farklı unsurlar arasında eşitlik, düşünce ve din özgürlüğü sağlanarak ortak vatanla birleşmiş yeni bir Osmanlı milleti meydana gelecekti. Ancak bu siyasetin başarısızlıkla sonuçlanması üzerine bu anlayışın yerini İslamiyet politikası aldı. Sultan II. Abdülhamid de bu siyaseti uygulamaya çalıştı. Bu siyaset gerek Osmanlı ülkelerinde gerekse Osmanlı toprakları dışında yaşayan tüm Müslümanları, "din ve millet birdir" kaidesine uyarak birleştirmeyi amaçlamıştır. Bu, bir yönüyle Osmanlı Devleti sakinleri arasında ayrışmaları ve farklılaşmaları davet edecekti.

Osmanlıcılık ve İslamcılık siyasetinin Osmanlı topraklarında uygulama alanı bulamamasından sonra Türkçülük akımı siyasi bir nitelik kazanmıştır. Bu akım hem Osmanlı topraklarında hem de Osmanlı toprakları dışında Asya kıtasının büyük bir kısmına ve Avrupa'nın doğusuna yayılmış bulunan Türkleri birleştirme düşüncesidir. Böylece Osmanlı Devleti diğer büyük milliyetler arasında varlığını muhafaza edebilecekti. Türklerin böyle büyük bir siyasi milliyet teşkil eylemelerinde en mühim rolü Osmanlı Devleti oynayacaktı.

Akçura, Y. (1976). Üç Tarz-ı Siyaset. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. (s.19-33'ten düzenlenmiştir.)

1. Osmanlı Devleti'nde söz konusu üç düşünce tarzının ortaya çıkmasında etkili olan sebepler neler olabilir?

2. II. Mahmud'un: "Ben tebaamdaki din farkını ancak cami, havra ve kiliselerine girdikleri zaman görmek isterim..." sözü hangi tarz siyasete örnek olarak gösterilebilir?

3. Osmanlıcılık ve İslamcılık fikirleri neden başarısızlıkla sonuçlanmış olabilir?

4. II. Abdülhamid, İslamcılık akımına yönelik hangi faaliyetlerde bulunmuş olabilir?

5. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında hangi düşünce akımı etkili olmuştur? Neden?

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TARİH

11. SINIF

5. ÜNİTE

XIX VE XX. YÜZYILDA DEĞİŞEN SOSYO-EKONOMİK HAYAT

- 11.5.1. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde endüstriyel üretime geçiş çabalarını ve bu süreçte yaşanan zorlukları analiz eder.
- 11.5.2. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki nüfus hareketlerinin siyasi, askerî ve ekonomik sebep ve sonuçlarını analiz eder.
- 11.5.3. Modernleşmeyle birlikte sosyal, ekonomik ve politik alanyışta yaşanan değişim ve dönüşümlerin gündelik hayata etkilerini analiz eder.

5. ÜNİTE > XIX VE XX. YÜZYILDA DEĞİŞEN SOSYO-EKONOMİK HAYAT

Etkinlik No	Kazanım No	Etkinlik Adı	Sayfa No
10	11.5.1.	OSMANLI DEVLETİ'NDE SANAYİLEŞME ÇABALARI	36
11	11.5.1.	BALTA LİMANI TİCARET ANTLAŞMASI (1838)	38
12	11.5.1.	MİLLÎ İKTİSAT POLİTİKALARI	40
13	11.5.1.	DIŞ BORÇLAR VE DÜYÛN-I UMÛMİYE İDARESİ	42
14	11.5.2.	OSMANLI'YA HÜZÜNLÜ YOLCULUK	44
15	11.5.2.	OSMANLI DEVLETİ'NDE MUHACİRLER MESELESİ	46
16	11.5.3.	TEKNOLOJİNİN ETKİLERİ	48

5. ÜNİTE > XIX ve XX. Yüzyılda Değişen Sosyo-Ekonomik Hayat

Kazanım 11.5.1: Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde endüstriyel üretime geçiş çabalarını ve bu süreçte yaşanan zorlukları analiz eder.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	OSMANLI DEVLETİ'NDE SANAYİLEŞME ÇABALARI	🕒 20 dk.
Amacı	Osmanlı Devleti'nde sanayileşme sürecinde yaşanan zorlukları analiz edebilme	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıda verilen harita ve metne göre soruları cevaplayınız.

OSMANLI DEVLETİ'NDE SANAYİLEŞME ÇABALARI

Harita: XIX. yüzyıl İstanbul sanayi kuruluşları.

Osmanlı Devleti'nde sanayinin güçlendirilmesine yönelik tedbirler doğrultusunda;

- Küçük ölçekli esnafların üretim tarzı ile Sanayi Devrimi'nin yakalanamayacağını ve daha fazla ekonomik gelişmenin sağlanamayacağını anlayan yöneticiler öncülüğünde şirketleşme hareketlerine hız verildi.
- Sergi-i Umumi-i Osmanî açılarak Osmanlı Devleti'nin tarım ve sanayi ürünlerinin tanıtımı amacıyla ulusal ve uluslararası sergiler düzenlendi.
- İthalatta; %5 ihracatta %12 olarak uygulanan gümrük vergisinin Osmanlı tüccar ve esnafını olumsuz etkilemesi nedeniyle ithalattaki vergi oranının artırılması, sergiler açarak sanayinin teşvik edilmesi, esnaf şirketlerinin oluşturulması ve sanayi okullarının açılması gibi konularda tavsiye kararları almak amacıyla Tanzimat Dönemi'nde Islah-ı Sanayi Komisyonu'nu kuruldu.
- Sanayi İnkılabı ile birlikte ham madde ve imal edilmiş ürünlerin ucuz yoldan sevkiyatı için demir yolları inşa edildi.
- Sanayi kuruluşlarına nitelikli işçi yetiştirmek üzere 1864'ten itibaren İstanbul ve diğer bölgelerde erkekler ve kızlar için ayrı ayrı pek çok sanayi mektebi açıldı.
- Batı sermayesi karşısında rekabet gücünü arttırmak amacıyla esnaf şirketleri kuruldu.

(http://iibf.erciyes.edu.tr/dergi/sayi48/ERUJFEAS_Jul2016_17to44.pdf den düzenlenmiştir.)

- ①. XIX. yüzyılda İstanbul'da hangi iş kollarına yönelik sanayi kuruluşları açılmıştır?

- ②. Sanayi kuruluşlarının konumlandırılmasında hangi faktörler etkili olmuş olabilir?

- ③. Osmanlı Devleti'nde sanayinin güçlendirilmesine yönelik tedbirler göz önünde bulundurulduğunda; bir sanayi hamlesinin başarıya ulaşması için başlıca hangi adımların atılması gerektiğine dair beş çıkarımda bulununuz.

- ④. Verilen harita ve metne göre ekonomi hangi alanlarla yakın etkileşim içindedir?

5. ÜNİTE > XIX ve XX. Yüzyılda Değişen Sosyo-Ekonomik Hayat

Kazanım 11.5.1: Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde endüstriyel üretime geçiş çabalarını ve bu süreçte yaşanan zorlukları analiz eder.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	BALTA LİMANI TİCARET ANTLAŞMASI (1838)	🕒 20 dk.
Amacı	Baltalimanı Ticaret Antlaşması'nın Osmanlı ekonomisine etkilerini analiz edebilme	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıda verilen metne göre soruları cevaplayınız.

BALTA LİMANI TİCARET ANTLAŞMASI (1838)

XIX. yüzyılın başlarında Sanayi Devrimi'ni tamamlayan İngiltere, siyasi ve mali sorunlarla uğraşsa da hâlâ çok geniş topraklara sahip olan Osmanlı Devleti'ni uygun bir pazar olarak görmekteydi. Bu pazarı ele geçirmek amacıyla İngiltere, Osmanlı Devleti ile serbest ticaret antlaşması imzalamak istedi. XIX. yüzyılın başlarından itibaren Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa Doğu Akdeniz'de güçlenmiş, bu durum ekonomik çıkarlarını tehdit ettiği için İngiltere'yi ve saltanatını tehlikeye düşürdüğü için de Osmanlı Devleti'ni rahatsız etmiştir. Mehmet Ali Paşa tehdidi karşısında II. Mahmud, Rusya ile 1833'te Hünkâr İskelesi Antlaşması'nı imzalamıştır. Bu antlaşma sonucunda İngiltere, Doğu Akdeniz'deki çıkarlarını Rus tehdidi altında hissetmiş ve Mehmet Ali Paşa sorunununda Osmanlı Devleti'ne yardım etmiştir. İngiltere'nin bu yardımı karşılığında Osmanlı Devleti İngiltere ile 1838'de Balta Limanı Ticaret Antlaşması'nı imzalamıştır. Bu antlaşmanın bazı maddeleri şu şekildedir:

- Mevcut kapitülasyonlar devam edecek ve İngiltere'ye yeni imtiyazlar verilecektir.
- İngilizler, Osmanlı ülkesindeki tarım ve sanayi ürünlerini serbestçe alıp satabilecektir.
- Tekel sistemi kaldırılacak, İngilizler diledikleri miktarda ham maddeyi satın alabilecektir.
- İhracattan alınan vergiler %12, ithalattan alınan vergiler ise %5 olarak uygulanacaktır.
- İngiliz vatandaşları Osmanlı ürünlerini, Osmanlı tebaasından tacirlerle aynı vergi koşulları altında satın alma hakkına sahip olacaktır.

(Kütükoğlu, 1992, ss.38-40'tan düzenlenmiştir.)

1. Devletlerin karşılıklı siyasi ve ekonomik politikalarında nasıl bir etkileşim vardır? Açıklayınız.

2. Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu ekonomik ve siyasi koşullar ile XIX. yüzyılda Osmanlı dış politikası hakkında neler söylenebilir?

3. Balta Limanı Ticaret Antlaşması'nın maddelerinden biri; "İhracattan alınan vergiler %12, ithalat-tan alınan vergiler ise %5 olarak uygulanacaktır." şeklindedir. Bu maddeyi, Osmanlı ticaret denge-sine etkileri açısından yorumlayınız.

4. İngiltere ve Rusya'nın, Mehmet Ali Paşa İsyanında neden Osmanlı Devleti'nin yanında yer aldık-larını her iki devletin uzun vadeli emellerini de göz önünde bulundurarak cevaplayınız.

5. ÜNİTE > XIX ve XX. Yüzyılda Değişen Sosyo-Ekonomik Hayat

Kazanım 11.5.1: Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde endüstriyel üretime geçiş çabalarını ve bu süreçte yaşanan zorlukları analiz eder.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	MİLLÎ İKTİSAT POLİTİKALARI	🕒 20 dk.
Amacı	Millî iktisat politikalarını ve sonuçlarını analiz edebilme	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıdaki metinden hareketle verilen soruları cevaplayınız.

MİLLÎ İKTİSAT POLİTİKALARI

Görsel 1: İttihat ve Terakki üyeleri

Millî iktisat politikası, II. Meşrutiyetle başlayan ve Cumhuriyet Dönemi'ndeki ekonomik atılımların da temelini oluşturan iktisadi hamlelerin bütünüdür. Bu dönemde gayrimüslimlere duyulan güvensizlik, toplumu korumacılığa ve Türklerin ticarete atılmasını sağlayacak bir politika olan millî iktisada yönlendirmiştir. Millî iktisat politikalarının sebebi dış borçlanma ve yabancı sermayeye duyulan tepkidir. Ancak Osmanlı ekonomisinin tarım temelli olması, Sanayi Devrimi'nin gerçekleştirilememesi nedeniyle üretim altyapısının zayıf olması ve yabancılara tanınan ayrıcalıklar millî iktisat politikalarının uygulamasına imkân vermiyordu. 1908'den başlayarak farklı tarihlerde gerçekleştiren yabancı malları boykot ve yerli malına yönelme kampanyaları ve millî bankacılığa yönelik faaliyetler ise millî iktisadi kolaylaştıran gelişmelerdir. Birinci Dünya Savaşı, İttihat ve Terakki Cemiyeti iktisadi bağımlılıklardan kurtulma, millî bir burjuvazi ve sanayi yaratma gibi amaçları içeren, millî iktisat politikalarını hayata geçirme fırsatını vermiştir. Kapitülasyonlar kaldırılarak Düyun-u Umûmiyenin de faaliyetleri askıya alınmıştır. Ülkede bulunan yabancı sermayeli şirketler denetim altına alınmıştır. Yeni gümrük tarifeleri uygulamaya konulduğu gibi ticari işlemlerde Türkçe'nin kullanılması zorunlu hâle getirilmiştir. 1915 yılında yerel tüccarları, esnafı ve küçük işletmecileri desteklemek üzere esnaf cemiyetleri kurulmuştur. İzlenen politikalar ve yapılan yasal düzenlemeler akabinde iç ve dış ticaret önemli ölçüde Türk-Müslüman unsurun hâkimiyeti altına girmeye başlamıştır. İzlenen millî iktisat politikalarıyla gayrimüslimlerin etkinliği büyük ölçüde kısılmıştır. Tüm bu millî iktisat politikaları Cumhuriyet tarihimizin iktisadi hayatına temel teşkil etmiştir.

(Akkuş, 2008, s.s.119-141'den düzenlenmiştir.)

1. Millî iktisat politikalarının sosyal hayata etkileri nelerdir?

2. Millî iktisat politikaları doğrultusunda ticari işlemlerde Türkçenin kullanılmasının zorunlu hâle getirilmesini nasıl değerlendirirsiniz?

3. Boykotların millî iktisadi politikalara etkileri nelerdir? Düşüncelerinizi açıklayınız.

4. Kapitülasyonların kaldırılması ve Düyûn-u Umûmiye'nin faaliyetlerinin askıya alınması millî bağımsızlık açısından neden önemlidir?

5. ÜNİTE > XIX ve XX. Yüzyılda Değişen Sosyo-Ekonomik Hayat

Kazanım 11.5.1: Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde endüstriyel üretime geçiş çabalarını ve bu süreçte yaşanan zorlukları analiz eder.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	DIŞ BORÇLAR VE DÜYÜN-I UMÛMİYE İDARESİ	🕒 20 dk.
Amacı	Dış Borçlar ve Düyün-ı Umûmiye İdaresi üzerinden XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin ekonomik ve politik durumunu değerlendirebilme	👤 Bireysel

Yönerge

Verilen soruları metne göre cevaplayınız.

DIŞ BORÇLAR VE DÜYÜN-I UMÛMİYE İDARESİ

Osmanlı Devleti ilk dış borcu Kırım Harbi (1853-1856) sırasında İngiltere'den aldı. 1854-1874 yılları arasında farklı devletlerden on beş defa borç aldı. Bu borçlanma 127 milyon Osmanlı altınıyken faiziyle birlikte ödemekle yükümlü olduğu miktar 239 milyon Osmanlı altınıydı. Borçlanmalar, Avrupalı kredi kuruluşları için kârlı bir yatırımdı. 1875 yılına gelindiğinde Osmanlı Devleti artık Batılı devletlerden ve bankerlerden borç alamayacak duruma geldi.

Görsel 1: Düyün-ı Umûmiye İdaresi binası

"93 Harbi" olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Osmanlı Devleti çok ağır bir yenilgiye uğradı ve devlet ekonomisinde dış borç ödemelerinde sıkıntılar ortaya çıktı. Vadesi gelen ödemeler yapılamadı. Bunun yerine 17 milyon liralık kâğıt para bastırılarak hazine rahatlatılmaya çalışıldı.

1878 Berlin Konferansı'nda ele alınan konulardan biri Osmanlı Devleti'nin dış borçlarını ödemesiydi. 1879'da tekrar bir araya gelen taraflar Osmanlı borçlarının ve borç faizinin tek elden ödenmesi konusunda anlaşmaya vardı. Osmanlı Devleti, alacaklı tarafların temsilcilerini İstanbul'a çağırdı. 1881'de yapılan toplantılar bir anlaşma ile sonuçlandırıldı. Bu anlaşmada alınan kararlar hicri Muharrem ayında ilan edildiğinden, "Muharrem Kararnamesi" adıyla anıldı. Zor durumdaki devlet ekonomisi, bu yaklaşımla biraz nefes aldı. II. Abdülhamit idaresi, alacaklıların bağlı oldukları devletleri muhatap almak yerine doğrudan alacaklıları muhatap alıp uluslararası baskıyı az da olsa hafifletti. 1881'de Rüşum-ı Sitte İdaresi feshedildi. Bu fesih, alacaklılar için yeni bir kapı açtı. Birikmiş borçların yarısından fazlası silinip indirim yapıldı. Teminat olarak da Kıbrıs, Doğu Rumeli ve Mısır vergileri gösterildi. 1881'de "Muharrem Kararnamesi" doğrultusunda "Düyün-ı Umûmiye İdaresi" kuruldu. İstanbul merkezli komisyonda İngiltere, Hollanda, Fransa, Almanya, Avusturya, İtalya ve Osmanlı Devleti'nden birer üye bulunuyordu. Düyün-ı Umûmiye İdaresinin her yıl hazırladığı bütçe hükümetçe onaylandı. 1882 yılında çalışmalarına başlayan Düyün-ı Umûmiye İdaresi, kendisine bağlanan vergileri doğrudan toplamakla yetkiliydi. Dış borçlar sorunu Millî Mücadele sonrasına kadar sürdü. 1923'te Lozan Barış Antlaşması'nda dış borçlar meselesi tekrar ele alındı. Türkiye Cumhuriyeti kendi payına düşen borçları taksitlendirdi. Son taksit 1954'te ödendi.

(Aysal, 2013, ss.1-28'den düzenlenmiştir.)

1. XIX. yüzyıl Osmanlı ekonomik durumu hakkında neler söylenebilir?

2. Siyasi ve askerî başarısızlıkların Osmanlı ekonomisine ne gibi etkileri olmuştur? Açıklayınız.

3. Düyûn-ı Umûmiye İdaresini ekonomik bağımsızlık ilkesi açısından değerlendiriniz.

4. Osmanlı Devleti'nden kalan dış borçların Türkiye Cumhuriyeti Dönemi'nde ödenmesine devam edilmesi Osmanlı Devleti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında nasıl bir bağ olduğunu gösterir? Açıklayınız.

5. ÜNİTE > XIX ve XX. Yüzyılda Değişen Sosyo-Ekonomik Hayat

Kazanım 11.5.2: Osmanlı Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki nüfus hareketlerinin siyasi, askeri ve ekonomik sebep ve sonuçlarını analiz eder.

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	OSMANLI'YA HÜZÜNLÜ YOLCULUK	🕒 20 dk.
Amacı	Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki nüfus hareketlerinin sebepleri ve sonuçları üzerinde çıkarımlarda bulunabilme	👤 Bireysel

Yönerge

Aşağıdaki metin ve görselleri inceledikten sonra soruları cevaplayınız.

Görsel 1: Kafkaslardan Osmanlı Devleti'ne yapılan göçler

Görsel 2: Balkanlardan Osmanlı Devleti'ne yapılan göçler

KAFKASLARDAN OSMANLI'YA HÜZÜNLÜ YOLCULUK

1829 yılından beri Kafkasya'da Rus istilasına karşı sürdürülen Türk ve Çerkez kabilelerinin hürriyet mücadelesi, 5 Aralık 1859'da Şeyh Şamil'in esir düşmesiyle giderek zayıfladı. Bu tarihten sonra Çerkez milli mukavemeti, dağınık bir hâlde devam etti. (...)

Çerkezler, 1861'de Kafkasya'yı ziyaret eden II. Alexandr'a bir heyet göndererek Çerkez topraklarının zaptından vazgeçilmesini istediler. Ancak II. Alexandr'dan: "Ya gösterilecek yerlere veya Türkiye'ye göç ediniz" cevabını aldılar.

Petersburg'da Çerkezlerin muhaceretini kontrol etmek için kurulan komisyon 1862'de "askerî ve siyâsî bir tedbir olmak üzere, Çerkezlerin tehcirine" karar verdi. Bunun sonucunda yaklaşık 100.000 Çerkez, dağlardan ovalık kısma göç ettirilerek çoğunluğu Rusların içinde dağınık olarak iskân ettirilirken 1.500.000 Çerkez de Osmanlı Devleti topraklarına sevk edilmek üzere, yurtlarından zorla çıkarıldı.

Böylece Çerkezler (..) yalnızca yanlarında taşıyabilecekleri eşyaları ile hayvanlarını alıp mecburi bir göç yolculuğuna çıktı.

Jülide Akyüz Orat, Mustafa Tanrıverdi "Kafkaslardan Kars'a Hüzünlü Yolculuk", 1864 Kafkas Tehciri Kafkasya'da Rus Kolonizasyonu, Savaş ve Sürgün. İstanbul 2013, s.221-222 (Düzenlenmiştir.)

BALKANLARDAN OSMANLI'YA HÜZÜNLÜ YOLCULUK

1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı (93 Harbi) sırasında Rus kuvvetleri ve diğer kuvvetler tarafından mezalime uğrayan Türklerin birçoğu Osmanlı topraklarına doğru büyük kitleler hâlinde göçe başladı.

Yanlarına alabildikleri eşya ve yiyeceklerle birlikte kağı arabaları ile yayan bir şekilde güneye doğru kaçan göçmenlerin amacı, tren istasyonlarına ve limanlara gelebilme.

Tıklım tıklım dolu olan trenlerle Edirne ve İstanbul'a doğru hareket eden muhacirler, çok uzun süren bu yolculukta kötü hava koşulları sebebiyle yolda öldü. Demir yolunu kullanan yoksul göçmenlerin ücretleri devlet tarafından karşılandı.

Deniz yolu ile göç edenler için Tuna Nehri, Karadeniz ve Batı Trakya sahilleri hareket bölgeleriydi. Göçmen sayısının fazlalığından dolayı Osmanlı Devleti, yabancı devletlerden gemi kiralama yoluna gitti. Ancak yabancı şirketlerin salgın ve bulaşıcı hastalığa yakalanmış göçmenleri kabul etmemesi üzerine göçmenlerin taşınmasında en önemli rolü Osmanlı Devleti'nde Şirket-i Hayriye adlı özel şirket üstlendi.

Hüseyin Vehbi Imamoğlu, "93 Harbinden Sonra Balkanlardan Anadolu'ya Göçler", Geçmişten Günümüze Göç I, Samsun 2017, s.143-144 (Düzenlenmiştir.)

1. Ön bilgilerinizi ve metinleri dikkate alarak Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde görülen nüfus hareketlerinin sebepleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

2. Dönemin şartları dikkate alındığında göçmenlerin göç sırasında yaşadığı zorluklar nelerdir?

3. Sizce devletler göç konusunda bir politika izlemek zorunda mıdır?

4. Muhacirlerin yerleştirilmesinde neleri dikkate almak gerekir?

5. ÜNİTE > XIX ve XX. Yüzyılda Değişen Sosyo-Ekonomik Hayat

Kazanım 11.5.2: Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki nüfus hareketlerinin siyasi, askerî ve ekonomik sebep ve sonuçlarını analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	OSMANLI DEVLETİ'NDE MUHACİRLER MESELESİ	🕒 20 dk.
Amacı	Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde görülen dış göçlerin etkilerini değerlendirebilme	👥 Grup

Yönerge

Aşağıdaki tablo ve metni inceledikten sonra soruları cevaplayınız.

Göçün Zamanı	Göçün Nereden Yapıldığı	Göç Eden Kişi Sayısı
1783-1856	Kırım	1.000.000
1856-1862	Kırım ve Kuban	450.000
1867-1914	Kırım ve Kuban	350.000
1862-1865	Kafkaslar	1.500.000
1865-1900	Kafkaslar	1.000.000
1874-1877	Kafkaslar	125.000
1877-1878	Balkanlar	800.000
1878-1914	Balkanlar	2.200.000
	TOPLAM	7.425.000

Tablo 1: 18 ve 19. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'ne Yapılan Göçler

OSMANLI DEVLETİ'NDE MUHACİRLER MESELESİ

19. yüzyıl başlarında Kafkasya'da Osmanlı Devleti, Rusya ve İran arasındaki nüfus mücadelesini Rusya kazandı.

Kafkas halklarıyla yaptığı mücadeleyi de kazanan Ruslar, bölge halkına iki seçenek teklif etti: İç bölgelere göç ettirilmeyi kabul etmek veya Osmanlı Devleti'ne gitmek. Üçüncü seçenek ölüme razı olmaktan başka bir şey değildi. (...)

Muhacirlerin meseleleriyle meşgul olmak üzere Osmanlı Devleti 1860'ta "Muhacirin Komisyonu"nu kurdu. (...) Bölgede 1863-1864 kışından itibaren göç hareketi yoğunluk kazanmaya başladı. Kışın ortasında Trabzon'a ve Samsun'a on binlerce muhacir geldi. İnsanları limanlara yığmaktan başka bir iş yapmayan Rusya, âdeta bu yol ile Osmanlı Devleti'ni zor duruma düşürmekteydi. (...) Hükümetin elli bin civarında olacağını öngördüğü muhacir sayısı kısa sürede milyonu aşmıştı.

Örneğin Aralık 1864'te Trabzon'a gelen muhacir sayısı yüz binden fazlaydı. Çoğunun üzerinde giyeceği elbisesi bile olmayan, salgın hastalıkların pençesine düşmüş bu kadar insanı barındıracak yeterli sayıda kapalı mekânı bu şehirde bulmak mümkün değildi. Bütün camiler, medreseler, evler kullanılmasına rağmen fındık ve zeytin ağaçlarının altları hınca hınç muhacir doluydu. Kış aylarında Trabzon'dan Anadolu'nun iç taraflarına kara yoluyla sevkiyat mümkün değildi. Yine Trabzon-Samsun arasında kara yolu bağlantısı yoktu. Bu aylarda Karadeniz'de ulaşımı engelleyecek derecede fırtınalar meydana geldiği için muhacirlerin başka yerlere nakilleri için deniz yolunu kullanmak da mümkün değildi. Dolayısıyla Trabzon'da yiyecek ve ilaç stokunun yapılamadığı, barınma alanlarının yetersiz olduğu, dışarıya sevkiyatın âdeta imkânsız hâle geldiği bir mevsimde yaşananlar tam bir facia idi. Ne salgın hastalıklardan, beslenme yetersizliğinden ölenlerin defnedilmesi için kefen bezi

ne de hayatta olanların üzerlerine sarıp sarmalayacağı giyecekler bulunabilmekteydi. On bin nüfusluk bir şehrin imkânları yüz bini aşkın muhacire hayatta kalma imkânı sağlayacak düzeyde değildi.

Abdullah Saydam, "Soykırımdan Kaçış: Cebel-İ Elsineden Memâlik-İ Mahrûsaya", Kafkas Tehciri Kafkasya'da Rus Kolonizasyonu, Savaş ve Sürgün. İstanbul 2013, s.73-90 (Düzenlenmiştir.)

1. Osmanlı Devleti'ne göç eden nüfusun demografik özellikleri hakkında neler söylenebilirsiniz?

2. 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin demografik yapısında ne gibi değişiklikler olmuştur? Bu değişikliğin sebepleri nelerdir?

3. Rusya'nın Kafkaslarda uyguladığı politikanın amaçları nelerdir?

4. Rusya'nın uygun olmayan koşullarda göçlerin oluşmasına neden olmasının sebepleri nelerdir?

5. Dönemin şartları dikkate alındığında Rusya'dan göç eden muhacirlerin yaşadığı sıkıntılar nelerdir?

6. Ön bilgilerinizi de kullanarak göçlerin Osmanlı Devleti'ne idari, ekonomik ve sosyal alanda etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

5. ÜNİTE > XIX ve XX. Yüzyılda Değişen Sosyo-Ekonomik Hayat

Kazanım 11.5.3: Modernleşmeyle birlikte sosyal, ekonomik ve politik anlayışta yaşanan değişim ve dönüşümlerin gündelik hayata etkilerini analiz eder.

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Alan Becerileri: Tarihsel Analiz ve Yorum Becerisi

Etkinlik İsmi	TEKNOLOJİNİN ETKİLERİ	🕒 20 dk.
Amacı	Teknolojinin sosyal ve ekonomik, kültürel değişime etkisini açıklayabilme	👥 Grup

Yönerge

Aşağıdaki metni okuyarak soruları cevaplayınız.

YÖRÜKLERDE KÜLTÜREL DEĞİŞİM

Geleneksel yaşamda eş seçimi hemen hemen tüm bireyler açısından görücü usulüyle ve genellikle aynı aşiret/oba içinden yapılırdı. Ancak son dönemlerde televizyon, internet, sosyal medya gibi iletişim ve erişim kaynakları modernleşme ve değişim sürecinde etkili olmaktadır. Günümüzde anlaşılarak evlenme şeklinin köylerde dahi artış eğilimine girdiği görülmektedir. Köyde ve yarı konargöçer yaşayanlar arasında ortalama evlilik şekli görücü usulüyle şehirde yaşayanlar arasında ortalama evlilik şekli anlaşılarak evlenme olmuştur. Kırsal yaşam sürenler arasında en yaygın evlenme şekli, görücü usulüyle evlenmedir. %58,9 oranında görücü usulüyle evlenme, %37,8 ise anlaşılarak evlenme şeklindedir. Şehirde yaşayan yerleşik hayata geçmiş Türkmen Yörüklerde en fazla evlenme şekli anlaşılarak evlenme %52,2 olarak görülmektedir. Görücü usulüyle evlenme oranı %31,1 olup akraba/dost tavsiyesi ile anlaşılarak evlenme oranı %10, anne-baba isteği/rızasıyla evlenme %4,4 oranındadır. Araştırma verilerine göre modernleşmenin etkisinin şehre göre daha az hissedildiği kırsal yerlerde aile içi evlilikler daha yaygındır. Çünkü endogami (aile içi) evliliklerle Yörük aşiret ve obaları sahip oldukları kültürel değerlerini ve kimliklerini kuşaktan kuşağa kolayca aktarabilmişlerdir. Köyde ve konargöçer yaşayan Türkmen Yörükler arasında endogami tarzı evliliğin yaygın %68,9 oranıyla yaygın olduğu görülmektedir. Şehirde yaşayan Yörüklerin ise kırsal yaşam sürenlerin tersine eşiyle akraba olmayanların sayısı yarıdan fazladır (%65,6). Eşiyle akraba olanların oranı ise %34,4'dür. Yörüklerin ataları zamanında yaygın olan endogami tarzı evliliğin bugün de sürdürüldüğünü göstermektedir. Fakat yapılan gözlemlerden elde edilen bulgulara göre yeni nesilde yani torunlarda eğitim seviyesinin yükselmesine bağlı olarak gerek iş ve meslek hayatındaki farklılaşmalar gerekse kitle iletişim ve ulaşım aygıtlarının kullanımının yaygınlaşması nedeniyle egzogami (aile dışı) türü evlilikler de yaygınlaşmaya başlamıştır.

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/841938> (Düzenlenmiştir)

1. Yörük Türkmenlerinin, modernleşme, değişim ve evlilik sürecine etki eden unsurlar neler olabilir?

2. Kırsalda yaşayan Yörüklerin endogami evliliği yapmalarının nedenleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

3. Şehir yaşamının kültürel ve evlilik değişimine etkileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

4. Türkmen yörüklerinde evlilik şeklinin değişmesi ile sosyal ve ekonomik yaşantılarında ne gibi değişiklikler ortaya çıkmıştır?

Etkinlik No.: 1

Yönerge

1. Eşitlik, özgürlük, mülkiyet, güvenlik, baskıya karşı direnme, yasalar önünde eşitlik, düşünce, din inanç basın özgürlüğü, haksız yere tutuklanmama, yönetenlerden hesap sorabilme, vergide adaletle dayalı eşitlik.
2. Fransa, katı bir mutlakiyetle yönetilmekteydi. Kral, ülkenin yönetiminde mutlak söz sahibiydi. Toplumsal eşitsizliğe dayanan yapı nedeniyle kral ile halk arasındaki ilişkiler kopma noktasına gelmişti. Fransada halk, genel olarak ayrıcalıklı (din adamları ve soylular) ve ayrıcalıksız (burjuvalar ve köylüler) olmak üzere iki sınıfa ayrılıyordu. Vergi ve adalet sisteminde de bir adaletsizlik söz konusuydu. Fransız İhtilali ile birlikte ulusa dayanan bir yönetim kurulmuş, toplumsal eşitlik vergi ve adalet konularında eşitlik sağlanmaya çalışılmış böylece devlet ve millet barışmıştır.
3. İmparatorluklar, farklı milletlerin bir arada yaşadığı ancak genellikle kurucu milletin daha ayrıcalıklı olduğu yapılarıdır. Toplumsal eşitlik bu ayrıcalığı kaldırdığı gibi ulus-devlet anlayışı imparatorluklar içindeki her milletin kendi devletini kurmasının da önünü açmıştır. Bu da doğrudan imparatorlukların parçalanması demektir. Halkın egemenliği ise monarşilerin yani hükümler ailelerin sonu anlamına gelmektedir.
4. Toplumsal eşitliğe dayanan halkın egemenliğine dayalı ve hesap veren bir yönetim istemektedirler.

Etkinlik No.: 2

Yönerge

1. Üretimde insan gücünün yerine makineler kullanılmaya başlanmış bu sayede daha çok ürün üretilmiştir. Ham madde ihtiyacı artmış, devletlerin ekonomi anlayışlarında büyük değişimler olmuş ve zengin bir kesim ortaya çıkmıştır.
2. Kadınlar ve çocuklar, erkeklerin yanında çalışma hayatına girmiştir. Fabrikalar şehirlerde kurulduğu için kırsal bölgelerden kentlere bir göç hareketi başlamıştır. Fabrikaların çevresinde yeni yerleşim yerleri oluşmuş bu yerleşimler nedeniyle çarpık kentleşme ortaya çıkmıştır. Fabrikaların ortaya çıkardığı kirlilikler nedeniyle çevre sorunları baş göstermiştir.

Etkinlik No.: 3

Yönerge

1. Fransız İhtilali sonrasında paralı asker yerine vatandaş ordularının seferber edilerek millî ordu oluşturulması, dönemin çok uluslu imparatorluklarını özellikle de Osmanlı Devleti'nin birliğini tehdit etmiştir. Farklı etnik grupları ve dinleri barındıran Osmanlı Devleti, ulusal bağımsızlık hareketlerini önlemek ve devletin birliğini sağlamak için ulus-devlet modelindeki düzenlemeleri gelenekleriyle bağlantılı olarak farklı şekillerde uygulamaya koymuştur. Anayasal sisteme geçiş (Tanzimat Fermanı, Meşrutî Yönetime Geçiş, Kanun-i Esasi), zorunlu askerî sisteme geçiş (Yeniçeri ordusunun kaldırılması, Nizam-ı Cedit, Asakir-i Mensure-i Muhammediye, Kur'a Nizamnamesi), zorunlu eğitim, nüfus sayımları gibi uygulamalardır.
2. Bu süreçte Yeniçerilerin devlet içerisinde zapt edilmez bir güç olmaları, onların yerine modern bir ordu kurulmasını engellemiştir. Yeniçeri ordusu büyük güçlüklerle kaldırıldıktan sonra Osmanlı ordusunun gittikçe büyüyen asker ihtiyacını karşılamak önemli bir sorun haline gelmiştir. Farklı dil ve kültüre sahip halk gruplarını vatandaş olarak eğitip onlara ortak bir kimlik kazandırmak ve bu şekilde imparatorluk içinde baş gösterebilecek ulusal hareketleri önlemek için kararname

yayınlandı. Fakat Müslümanlar ve gayrimüslimler arasındaki gerginlikler, verilen muafiyetler çıkarılan kararnameleleri işlemez hale getirmiştir. Nüfus sayımının yapılmaması, askerlik yükümlülüğüne sahip olan kişilerin tespiti zorlaştırmıştır. Rusya ve Avusturya imparatorluklarında da özellikle farklı dil ve kültüre sahip halk grupları olmasına rağmen aynı dine mensup olmaları Osmanlıdaki gibi sorunlara yol açmamıştır. Osmanlı Devleti'nin sanayi tabanının olmaması, askerî teknolojideki yetersizlikler ve altyapı eksikliği; oluşturulan yeni ordunun tam kapasite ile örgütlenmesini engellemiştir. Diğer imparatorluklarda bu sorun olmadığı için zorunlu askerliğe geçiş süreci uzun sürmemiştir. Yine nüfus sayımlarının diğer imparatorluklarda da güvenilir şekilde yapılmaması insan gücü eksikliğini beraberinde getirmiştir.

3. Modern ulus-devletlerin kurulmasında zorunlu askerlik sistemi ile oluşturulan millî ordular, beraberinde artan bir savaş baskısını getirmiştir. Devletin birliği için daha güçlü bir ortak kimliğin etrafında toplanılmasıyla yurttaş askerliği zorunlu hale gelmiştir.

Etkinlik No.: 4

Yönerge

1. Olumsuz etkilemiştir. Farklı etnik grupları ve dinleri barındıran Osmanlı Devleti'nin birliği tehlikeye girmiş, devlet içinde ulusal hareketler baş göstermiş, ulus-devletlerin karşısında askerî başarı kazanamamıştır.
2. Ulus-devlet modelinde en önemli unsur, millî bir ordu düzenlemesidir. Bunun için farklı statülere bölünmüş tebaalıktan eşit vatandaşlığa geçiş şarttır. Yani devleti oluşturan toplulukların aralarındaki eşitsizlikleri ortadan kaldırarak ortak bir anayasa önünde eşit hak ve görevlere sahip kendini yaşadığı devletle özdeşleştiren vatandaşlara dönüştürmek amaçlanır. Bunun için devlete bağlı bir okul sistemi yani zorunlu temel eğitim ve meşrutî yönetime geçiş gibi uygulamalara gidilmiştir.
3. Küresel terörizm, deprem, sel gibi doğal afetler, kaçak göçmenler ve sınır güvenliği, uluslararası organize suç örgütleri, korsanlık, siber savaş, tehdit olarak tanımlanan aktörlerin finansal takibi gibi sebeplere bağlanmıştır.
4. Savaşlar, devletlerin tekelinden çıktığı ve devlet dışı aktörlerin de müdahil olduğu, asker olanla sivil olanın birbirine karıştığı, başlangıcı ve bitişi zamanı kestirilemeyen zafer ve mağlubiyet kavramlarının muğlaklaştığı bir durum olarak görülmektedir. Önümüzdeki yıllarda "Güçlü Ordu, Güçlü Türkiye" ideali ile hareket eden Türk Silahlı Kuvvetleri olmalıdır. Verimliliği en az kaynak(personel, silah/teçhizat, para, zaman) ile azami çıktı alabilen, küresel güvenlik ortamındaki değişimleri takip edebilen ve geliştirebilen, yüksek askerî teknoloji geliştirmek için savunma sanayii ile iş birliği yapabilen bir ordu olmalı.

Etkinlik No.: 5

Yönerge

1. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Osmanlı Devleti bünyesinde bulunan milletleri aynı çatı altında tutmak, Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını önlemek..." vb. farklı cevaplar verilebilir.
2. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Devletin eğitim hakkını gerçekleştirilmekte sorumlu olduğu, eğitim hakkını yasallaştığı, devletin eğitimin hakkının koruyucusu olduğu..." vb. farklı cevaplar verilebilir.

3. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Kız öğrencilere eğitimde fırsat sunulduğuna, kız öğrencilerin eğitim imkânlarının arttığına, eğitimdekadın ve erkekeşitliğinin önemli ölçüde gerçekteştiğine ..." vb. farklı cevaplar verilebilir.
4. Öğrencinin bilgi birikimine bağlı olarak "Sürdürülebilir eğitim politikaları geliştirilmiştir. Güncel ve çağdaş öğretim programları hazırlanmıştır. Kişisel gelişime ve işbirlikli çalışmalara önem verilmektedir. İstatistiksel veriler iyi bir biçimde değerlendirilmiştir. Okulların teknolojik donanımları sağlanmıştır. Okul ve aile ilişkisi daha da güçlendirilmiştir..." vb. farklı cevaplar verilebilir.

Etkinlik No.: 6

Yönerge

1. **Tablo-1:**
XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin maruz kaldığı savaşları sebep ve etki açısından değerlendirmeye
Sebepler: 1815 Viyana Kongresi'nde, bağımsızlık yanlısı isyanların bastırılacağına dair karar alınmış olmasına rağmen Avrupalı devletler ve Rusya, Rumları Osmanlı Devleti'nden bağımsız olmak için destekledi.
Sebepler: Rusya'nın Osmanlı toprakları üzerindeki emperyalist emelleri, İngiltere ve Fransa'nın emperyalist çıkarlarıyla çeliştiği için bu iki devlet Osmanlı Devleti'nin yanında yer aldı.
Sebepler: Prusya'nın elde ettiği zaferlerle Avrupa'daki güç dengesini kendi lehine değiştirmesi Fransa ve İngiltere'yi rahatsız etmişti. Prusya'ya karşı Rusya'yı kendi yanlarına çekmek için 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda (93 Harbi) tarafsız kaldılar.
Etki: Osmanlı Devleti, Avrupalı devletler ve Rusya'nın Rum İşyanı'na müdahil olması dolayısıyla Yunanistan'a bağımsızlık vermek zorunda kaldı.
Etki: Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti'nin yanında yer alması, Rusya'nın emperyalist gayelerine karşı Osmanlı Devleti'nin dik durmasını sağladı ve Osmanlı lehinde bir barışa zorladı.
Etki: Rusya'ya karşı yanında müttefik bulamayan Osmanlı Devleti, savaşta ağır bir yenilgiye uğrayarak kendisi için çok kötü sonuçları olan bir barışa razı olmak zorunda kaldı. Ancak Rusya'nın haddinden fazla menfaat sağlaması devletlerarası dengeyi sarstı ve Osmanlı bu rekabet ortamını değerlendirerek savaşın sonuçlarını çok az da olsa hafifletti.
Osmanlı Devleti Açısından Sonuçları: 1821'de başlayan Rum İşyanı, büyük devletlerin araya girmesi ile 1829'da ilk meyvesini Yunanistan'ın bağımsızlığı olarak verdi. Kırım Savaşı esnasında küresel rekabeti iyi değerlendiren Osmanlı Devleti, Rusya'ya karşı Avrupalı devletleri yanına çekebildiği için ağır sonuçlarla karşılaşmak yerine bu savaştan kazançlı çıktı. Fakat bunun bedeli Avrupalı devletlerin Osmanlı'nın iç işlerine karışma hakkı elde etmeleri oldu. 93 Harbi'nde Rusya'ya karşı desteksiz kalan Osmanlı Devleti büyük toprak kayıpları ve ağır tazminatlar ödemek zorunda kaldı.

Tablo-2

- **Şark Meselesi tarihsel olarak hangi açılardan önemlidir?** Büyük devletlerin kendi arasındaki rekabette Osmanlı Devleti'nin nasıl etkilendiğini anlayabilmek bakımından Şark Meselesi son derece önemlidir.
- **Şark Meselesi ait olduğu dönemde önemli olarak kabul edildi mi? Nasıl?**

Osmanlı topraklarına hâkim olma mücadelesi dönemin hemen bütün büyük devletlerinin gündeminde olmuştur.

- **a) Etki: Şark Meselesi'nden devletler nasıl etkilendi?**

Osmanlı Devleti, büyük toprak kayıpları yaşadı. Avusturya, Fransa, İtalya, İngiltere ve Rusya gibi emperyalist devletler, Osmanlı Devleti topraklarının büyük kısmını ele geçirdi.

Osmanlı topraklarında yaşayan birçok millet, büyük devletlerin de desteğiyle bağımsızlık elde ederek kendi devletlerini kurdu.

- **b) Miktar: Hangi milletler etkilendi?**

Türkler, Araplar, Arnavutlar, Boşnaklar, Bulgarlar, Ermeniler,

Makedonlar, Sırp, Romenler, Rumlar (Yunanlar)

- **c) Dayanıklılık: Etkileri ne kadar sürdü?**

Şark Meselesi, 1071'de Türklerin Anadolu'da hâkimiyet kurmaya başlamalarıyla Avrupalılar için problem olarak ortaya çıkmış ve yüzlerce yıl varlığını devam ettirmiş bir meseledir. Ancak Türklerin bir tehdit oluşturma durumu ortadan kalkınca büyük devletler için mesele olmaktan çıkacaktır.

- **Şark Meselesi'nin günümüze etkileri nelerdir?**

Büyük devletler tarafından Şark Meselesi'nin kaynağı olarak görülen Türkiye'nin, uluslararası alanda karşılaştığı sorunlar bu meselenin günümüze etkileridir. Ayrıca Şark meselesi çerçevesinde Osmanlı Devleti'nin kaybettiği toprakların çoğunda yaşanan savaşlar da bölge insanı üzerinde olumsuz tesirler bırakmaktadır.

- **Şark Meselesi'nin tarihsel önemi zaman içinde nasıl değişebilir?**

Meselenin milletler, dinler ve kültürler arasında olmayıp devletler arasındaki rekabetten kaynaklandığı düşünülürse bunun derin sonuçlar bırakması önenebilir. Devletler, birbirlerinin hak ve hürriyetlerine saygı duyarsa bu konu mesele olmaktan kaçabilir.

Etkinlik No.: 7

Yönerge

1. Osmanlı Devleti'nin İttifak Devletleri arasında bulunması her iki taraf için de faydalı sonuçlar doğurabilirdi. Jeostratejik açıdan Almanya'nın işini kolaylaştırabilirdi. Osmanlı Devleti'nin İttifak Bloğunda yer alması, mücadele cephesini genişleteceği için Almanya'nın üzerindeki baskıyı azaltacağı gibi Almanya'nın geniş coğrafyalara ulaşmasını da kolaylaştıracaktı. Osmanlı Devleti ise bu blokta yer alarak Almanya ile kara bağlantısı kurabilir ve onun askerî teknolojik altyapısından faydalanabilirdi.
1. Sebep (Eylem)
Devletlerarası bloklaşmanın sebeplerini belirleyin.
Bloklaşma teşebbüsleri Almanya ve İtalya tarafından başlatıldı. Siyasi birliklerini sağladıktan sonra küresel rekabette hak ettiklerini düşündükleri payı almak için birlikte hareket etmek zorundaydılar. Bu yolda Almanya, İtalya ve Avusturya-Macaristan arasında savunma amaçlı bir ittifak kuruldu. Kurulan bu ittifak diğer büyük devletleri tedirgin edince ikinci blok da İngiltere, Fransa ve Rusya arasında kuruldu.
2. Sonuç (Etkisi)
• **Devletler arası bloklaşmanın sonuç veya etkilerini açıklayın.**
Bloklaşma, devletler arasındaki rekabeti derinleştirdi ve bu durum küresel çapta bir savaşla sonuçlandı.
3. Mekanizma
• **Sebepleri sonuçlara bağlayan süreci anlatın.**
• İki blok halinde gruplaşan devletler arasında küresel rekabette pay elde etme yarışı, beraberinde silahlanma yarışını doğurdu. Dünyadaki hammadde kaynakları, ticaret yolları ve pazarlara hâkim olma yarışı bu bloklar arasında bir savaş doğurdu.

1. **Ek sebepler veya alternatif sebepler varsa yazın?**

Blokların oluşup genişlemesinde her devletin kendine ait sebepleri vardı. Osmanlı Devleti, oluşan bloklara karşı muhtemel toprak kaybını önlemek ve kaybettiği topraklarını geri kazanmak istiyordu. Trablusgarp'ı Osmanlı'dan gasp etmiş olan İtalya, Osmanlı'nın İttifak Devletleri bloğuna girişini kabul etmemiş ve bunun gibi başka gerekçelerle İttifak Devletlerine geçerek taraf değiştirmişti. Almanya'nın güçlenmesinden rahatsız olan Fransa ve İngiltere, Rusya'yı yanlarına çekerek her birinin kendine has sebepleri vardı. Örneğin Rusya Avusturya aleyhine Balkanlar'da egemen olmak istiyordu.

2. **Osmanlı Devleti'nin bloklardan birine girmeyi tercih etmesinin, sebep sonuç ilişkisinden öte karşılıklı bir değişim (korelasyon) durumu olup olmadığına dair kanıtlarınız var mı? Açıklayın.**

Bloklaşma konusunda Osmanlı Devleti önünde üç yol vardı:

tarafsız kalmak, İttifak Bloğu ya da İtilaf Bloğunda yer almak. Osmanlı yöneticileri, savaşta tarafsız kalmanın devlet için daha ağır sonuçlara yol açacağını, İngiltere ve Rusya karşısında devletin savunmasız kalacağını düşündüğü için oluşan yeni güç dengesinde kendilerine yer kazanmaya çalıştılar. İtilaf Devletleri Osmanlı'nın kendi bloklarında yer almasını istememişti. Osmanlı yöneticileri de kendilerini İttifak Devletleri arasında yer almak zorunda hissetti. Bu açılardan bakıldığında tarafların konumlanması, birbirlerinin takındıkları tutuma göre değiştiği, bir korelasyon olduğunu göstermektedir.

Etkinlik No.: 8**Yönerge**

1. İngiltere'nin; kendi politikası bakımından Balkanlarda Rusya'nın güç kazanma ihtimalini tehlikeli görmesi, Osmanlı üzerinde siyasi ve ekonomik çıkar elde etmek istemesi, Balkanlarda etkisini devam ettirmek istemesi gibi sebeplerden konferans istemiştir.
2. Fransız İhtilali sonucu yayılan milliyetçilik düşüncesi, çok uluslu bir devlet olan Osmanlı'yı etkilemiştir. Avrupalı devletler Balkanlardaki Osmanlı vatandaşı olan gayrimüslim tebaayı kışkırtmışlardır. Böylece Osmanlı Devleti'ni hem iç hem de dış politikada zayıflatarak kendi çıkarlarını gerçekleştirmek istemişlerdir.
3. Osmanlı Devleti eski gücünü kaybettiği XIX. yüzyılda karşılaştığı dış sorunları (Mısır meselesi, Kırım Savaşı, Balkan sorunları) çözmek ve büyük devletlerin desteğini kazanmak istemiştir. Fransız İhtilali sonrası milliyetçilik fikrini etkisiz kılmak içinde Osmanlı Devleti vatandaşları arasında eşitlik sağlamak istemiştir. Böylece devletin güç kazanması amaçlanmıştır. Osmanlı Devleti, Tanzimat ve Islahat fermanlarında olduğu gibi Kanun-ı Esasi'de hazırlanırken Avrupalı devletlerin, iç işlerine karışmasını önlemek istemiştir.
4. Osmanlı Devleti eski gücünü kaybetmiş olup sorunlarını çözmeye başarısız olunca Avrupalı devletlere taviz vermek zorunda kalmıştır. Osmanlı Devleti denge politikası izleyerek dış politikada güçlü olmaya çalışmıştır.

Etkinlik No.: 9**Yönerge**

1. Fransız İhtilali sonucu ortaya çıkan düşünceler nedeniyle Osmanlı Devleti sorunlar yaşamıştır. Osmanlı Devleti'nde toprak kayıplarını önlemek ve iç düzeni sağlamak amacı bu düşünce tarzlarının çıkmasında etkili olmuştur. Ayrıca ortak bir kimlik oluşturma düşüncesi de etkili olmuştur.
2. II. Mahmut, bu sözleriyle Osmanlı halkı arasında din ayrımı yapılmayacağını ve dinsel özgürlüğün olduğunu ortaya koymuştur. Hükümdarın Osmanlı milleti yaratma siyasetine örnektir.
3. Fransız İhtilali sonucu yayılan düşünceler ve özellikle milliyetçilik düşüncesinin ortaya çıkardığı ulus devlet anlayışı, ırkı ve dini olarak halkın birleşmek istememesi, Avrupalı devletlerin Osmanlı tebaasını kışkırtması ve Müslümanların sömürge altında olması etkili olmuştur.
4. Asya İslam hükümdarlarıyla işbirliği kurulmaya çalışıldı. Müslüman ahalisi kalabalık olan Afrika içlerine ve Çin diyarına elçiler gönderildi. Genel siyasetinde İslam dini mühim bir mevki tuttu. Bu siyasetin en sağlam icra vasıtası olmak üzere Hamidiye-Hicaz Demiryolunun inşasına başlandı.
5. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında en önemli fikir akımı Türkçülük olmuştur. Balkan Savaşlarıyla Osmanlıcılık ve I. Dünya Savaşıyla İslamcılık düşüncesi başarısız olunca istiklal mücadelesi milli duygular ile kazanılmıştır. Parçalanmış çok uluslu bir devletten Türk ulus-devletine geçiş sürecinde Türkçülük akımı etkili olmuştur.

Etkinlik No.: 10**Yönerge**

1. Harita ve metin incelendiğinde; XIX. yüzyılda İstanbul'da iletim, tekstil, meslekî eğitim, dokuma, ulaşım, gıda, ekonomi ve ülke savunması gibi birçok alanda sanayi kuruluşları açıldığı görülür.
2. Sanayi kuruluşları kurulurken; hammaddeye yakınlık, ulaşım ve pazar imkânları göz önünde bulundurulmuş faktörlerdir. Bu imkânların varlığı üretim ve tüketim zincirinde maliyeti düşüreğinden yapılacak kârı artırır. XIX. yüzyılda İstanbul'da açılan sanayi kuruluşları açılırken deniz ve demiryolu ulaşım imkânlarının olduğu yerleşim yerlerinin tercih edildiği görülür.
3. - Ekonomi alanında örgütlenmeye gidilmeli
- Sanayi okulları açılarak kalifiye eleman yetiştirilmeli
- İthalat ve ihracatta gümrük vergisi dengesi sağlanmalı
- Ulusal ve uluslararası sergiler açılarak sanayi ürünleri tanıtılmalı
- Sanayi ürünlerinin ucuz yoldan sevkıyatı için ulaşım imkânları geliştirilmeli
4. - Ulaşım
- Eğitim
- Yönetim
- Tanıtım (Reklamcılık)

Etkinlik No.: 11**Yönerge**

1. Devletlerarası ilişkilerde siyasi ve ekonomik politikalar iç içe geçmiş durumdadır. Çoğu zaman devletlerin siyasi hedefleri ekonomi politikalarını; ekonomi hedefleri de siyasi politikalarını şekillendirir. Devletlerarasındaki ilişkilerin çıkar üzerine kurulduğu düşünüldüğünde, siyasi hamlelerin ardında ekonomi hedeflerin de varlığı ortaya çıkar. Mısır sorunu, Osmanlı Devleti'ni farklı siyasi arayışlara sevk etmiş, bu süreçte Osmanlı Devleti'nin mali dengesini bozacak bir ticaret antlaşması imzalanmıştır. Verilen metin incelendiğinde hem Rusya'nın hem de İngiltere'nin Doğu Akdeniz ile ilgili siyasi ve ekonomik emellerinin olduğu görülür. Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'nın güçlenmesi ve Osmanlı Devleti'nden bağımsız hareket etme çabaları emperyalist güçlerin bölgeye olan ilgisini artırmıştır. İngiltere ve Rusya Osmanlı Devleti'nin bir iç meselesi olan Mısır sorunu üzerinden bölgedeki siyasi ve ekonomik hedeflerine ulaşmayı amaçlamışlardır.
2. - Osmanlı Devleti, geniş topraklara sahip olmasına karşın sanayileşme konusunda eksikliklerden dolayı siyasi ve mali sorunlar yaşamaktadır.
- Mısır meselesi, Osmanlı Devleti'ni dış politikada da zor durumda bırakmış, farklı arayışlara sevk etmiştir.
- Osmanlı Devleti, iç ve dış sorunlarına çare arayışı içinde olup emperyalist devletler arasında denge politikası izlemektedir.
- Osmanlı Devleti, kendi valisine söz geçiremeyecek kadar siyasi otoritesini yitirmiştir.
- Osmanlı toprakları İngiliz tüccarların açık pazarı haline gelmiştir.
- Yerli üretici ve tüccarın İngiliz tüccarları karşısında rekabet gücü kalmamıştır.
- Osmanlı Devleti iç siyasi sorunlarını çözebilmek için İngiltere'ye yeni ekonomik imtiyazlar vermek zorunda kalmıştır.

3. Bu madde ile Osmanlı sanayici ve tüccarının bir dış ülkeye satacağı üründen daha fazla gümrük vergisi alındığı görülmektedir. Bu durum Osmanlı sanayici ve tüccarının ürettiği malı dış pazarlarda satmasını zora sokmuştur. Diğer taraftan ithalatta gümrük vergisinin düşük olması dışarıdan ucuz ve bol malın Osmanlı yurduna girmesini sağlayacaktır. Yerli üretici hammaddeyi pahalıya mal ettiğinden iç piyasaya; gümrük vergileri yüksek olduğundan dışarıya ürün satamayacaktır. Dışarıdan bol ve ucuz

mal gelince yerli sanayici ve tüccarın yabancı tüccar ve sanayici ile rekabet imkânı kalmayacak, yerli atölye ve imalathaneler kapanacaktır. Bu madde ile Osmanlı Devleti'nde ithalat artmış, ihracat azalmış Osmanlı ticaret dengesi bozulmuştur. Osmanlı ekonomisinin dışa bağımlılığı artmıştır.

4. Rusya XVIII. Yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı Devleti'ni topraklarını kendisine hedef seçmiş ve sıcak denizlere inme politikasını hayata geçirebilmek için Osmanlı Devleti ile mücadeleye başlamıştır. İngiltere'nin sömürge yollarına hâkim durumda bulunan Osmanlı Devleti, her zaman İngiltere'nin dikkatini çekmiş ve İngiltere, lehine kullanabileceği her fırsatı değerlendirmek istemiştir. Mehmet Ali Paşa İsyanı bu her iki emperyalist devlete tarihi amaçlarına ulaşma yolunda bir fırsat olmuştur. XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu siyasi, askeri ve ekonomik sıkıntı bu durumu kolaylaştırmıştır. Her iki devlet de Osmanlı Devleti'ne yardımcı olma bahanesiyle Doğu Akdeniz'deki tarihi emellerine ulaşmanın, siyasi ve ekonomik çıkar elde etmenin, mevcut siyasi ve ekonomik pozisyonlarını daha da sağlamlaştırmanın hesaplarını yapmışlardır.

Etkinlik No.: 12

Yönerge

1. Milli iktisat politikalarıyla milli duygulara bağlılık ve vatan sevgisi artmıştır. Ekonomide millileşme beraberinde milli birlik ve beraberlik bağlarını da güçlendirmiştir. Ekonomik bağımsızlığı sağlamaya yönelik bu politikalar halkın yöneticilere güvenini artırmıştır. Milli ekonomi politikalarıyla halkın milli duygularının güçlenmesi sağlanmıştır.
2. Milli dilimiz olan Türkçenin ticari işlemlerde zorunlu hâle getirilmesi milli duyguları güçlendirdiği gibi Türkçenin uluslararası anlamda önemini ve kullanımını artırmıştır. Türkçeyle uluslararası ticaret yapılabileceğini göstermiştir. Yabancı dilleri sınırlandırdığı gibi dilimize olan yabancılaşmayı da önlemiştir.
3. Boykotlarla yabancı ürünlere karşı çıkılarak halk, yerli ürünlere yönlendirilmiştir. Boykotlarla milli duygular yükselmiş, yerli malı kullanımı özendirilmiştir. 1908 yılından itibaren yapılan boykotlar milli iktisada yönelik politikaları desteklemiştir. Yabancı sermayenin yurt içindeki etkisini kırmaya yönelik adımları destekleyen eylemler olarak tarihe geçmiştir.
4. Kara sularımızdaki işletme hakkının yabancıardan alınması ve Osmanlı ekonomisi üzerinde etkili olan Düyun-u Umûmiye İdaresinin faaliyetlerinin askıya alınması ekonomik bağımsızlık açısından son derece önemlidir. Bu idarenin devre dışı bırakılması bağımsız milli ekonomiyi yönelik atılan en önemli adım olarak kabul edilebilir.

Etkinlik No.: 13

Yönerge

1. Osmanlı Devleti XIX. yüzyılda siyasi, askeri ve ekonomik sıkıntılar yaşamaktadır. Kaybedilen savaşlar ekonomiyi daha da zora sokmuş, Osmanlı Devleti yabancı devletlerden borç almaya başlamıştır. Zamanla borç aldığı devlet sayısı ve borç miktarı artmış devlet aldığı borçların faizini bile ödeyemez duruma gelmiştir. Osmanlı Devleti'ne borç veren Avrupalı devletler alacaklarını tahsil etmede sıkıntı yaşayınca Düyun-ı Umûmiye İdaresi kurulmuş ve Osmanlı Devleti'nin vergi gelirlerine bu devletler tarafından el koyulmuştur. Osmanlı maliyesinin kontrolü Avrupalı devletlerin eline geçmiştir.
2. Osmanlı Devleti kuruluş ve yükselme dönemlerinde yaptığı savaşların büyük bir çoğunluğunu kazanmış elde ettiği ganimet, tazminat ve vergilerle ekonomisini güçlendirmiştir. Devletin sahip olduğu ekonomik ve askeri güç, içte ve dışta siyasi otorite

kurmasını kolaylaştırmıştır. Ancak XVIII. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı Devleti savaş kaybetmeye başlamış, bu durum XIX. yüzyılda daha ağır bir hâl almıştır. Savaşın kendisi bir maliyete yol açtığı gibi kaybedilen savaşlar sonrasında elden çıkan topraklar, ödenen tazminatlar Osmanlı mali dengesini bozmuştur. Devlet önce iç borçlanmaya daha sonra dış borçlanmaya gitmiştir. Siyasi ve askeri başarısızlıklar Osmanlı ekonomisinin bozulmasına ve zamanla ekonomik bağımsızlığın kaybedilmesine yol açmıştır. sahip olduğu ekonomik ve askeri güç, içte ve dışta siyasi otorite kurmasını kolaylaştırmıştır. Ancak XVIII. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlı Devleti savaş kaybetmeye başlamış, bu durum XIX. yüzyılda daha ağır bir hâl almıştır. Savaşın kendisi bir maliyete yol açtığı gibi kaybedilen savaşlar sonrasında elden çıkan topraklar, ödenen tazminatlar Osmanlı mali dengesini bozmuştur. Devlet önce iç borçlanmaya daha sonra dış borçlanmaya gitmiştir. Siyasi ve askeri başarısızlıklar Osmanlı ekonomisinin bozulmasına ve zamanla ekonomik bağımsızlığın kaybedilmesine yol açmıştır.

3. İstanbul'da kurulan Düyun-ı Umûmiye İdaresinde İngiltere, Hollanda, Fransa, Almanya, Avusturya, İtalya ve Osmanlı Devleti'nden birer üye bulunuyordu. Osmanlı Devleti'nin belirli vergi gelirlerine el koyarak kendi alacaklarını tahsil etmek amacıyla Avrupalı devletler tarafından kurulan Düyun-ı Umûmiye İdaresinin varlığı ekonomik bağımsızlık ilkesiyle bağdaşmayan bir durumdur. Osmanlı Devleti'nin vergi gelirleri bu İdare tarafından toplanmakta ve tasarrufuna da bu İdare karar vermekteydi. Bu durum Osmanlı Devleti'nin ekonomik bağımsızlığını kaybettiğini göstermektedir.
4. Altı asırdan uzun bir süre varlığını devam ettiren Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'ndan sonra yıkıldı. Anadolu halkının kahramanca savunması ve mücadelesi sonucunda 1923'te Türkiye Cumhuriyeti adında yeni bir devlet kuruldu. Ancak şu unutulmamalıdır ki Osmanlı Devleti'nin yıkılmaması için mücadele eden askeri kadrolar, bürokratlar devlet adamları ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kuran kadrolar büyük bir oranda aynı kadrolardır. Devletin adı ve yönetim tarzı değişmiş olsa bile millet aynı millet, ordu aynı ordudur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Türk milletinin yeni devleti olmuştur. Osmanlı Devleti'nden kalan borçların Cumhuriyet Dönemi'nde de ödenmesine devam edilmesi Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin diğer birçok alanda olduğu gibi ekonomi alanında da Osmanlı Devleti'nin varisi olduğunun kanıtıdır.

Etkinlik No.:14

Yönerge

1. 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde görülen nüfus hareketlerinin genel sebebi Osmanlı Devleti'nin topraklarını kaybetmesine bağlı olarak Müslüman nüfusun kalan Osmanlı topraklarına gelmesidir. Milliyetçilik akımı etkisiyle Osmanlı Devleti'nden ayrılan milletler Osmanlı'dan göç almıştır.
2. Kitlesele göç hareketi, hazırlıksız ve plansız bir şekilde gerçekleştirildiği için önemli sorunları da beraberinde getirmektedir. Öncelikle muhacirlerin aniden göç etmesi sahip oldukları mal ve mülkleri bırakmasına neden olmuştur. Göçler genellikle savaş ortamı içinde ya da sürgün şeklinde gerçekleştiği için de göçmenlerin özellikle can ve mal güvenliğini sağlamak oldukça zordur. Kaçar şekilde zor şartlarda gerçekleşen bu yolculuk için en önemli sorun, ulaşım araçlarının temin edilmesidir. Bu, önemli bir ekonomik külfettir. İnsan sayısının fazla olması, ulaşım araçlarına kapasitenin üstünde insanın alınması, temizlik, beslenme, giyim vb. temel ihtiyaçların karşılanmasında sıkıntılar oluşturmakta bu durum salgın hastalıkları ve beraberinde can kayıplarını getirmektedir.

3. Göç, bir topluluğun yaşadığı bölgeden başka bir bölgeye gittiği, maddi ve manevi etkileri olan sosyolojik bir olaydır. Bu nedenle devletin bir topluluğu kabul etmesi ve onları iskân etmesi, sorunun çözümü için yeterli değildir. Devletin göçmenlerin sağ- lık, eğitim, istihdam, asayiş, adaptasyon vb. ihtiyaçlarına cevap verebilmesi, hem göçmenlerin hem de kendi halkının huzur ve refahı açısından önemlidir. Bu nedenlerle her devletin göç ko- nusunda bir politikası olmak zorundadır.
4. Muhacirlerin yerleştirilmesinde ekonomik, sosyal, kültürel vb. birçok konuya dikkat edilmelidir. Göçmenlerin daha önce ya- şadıkları bölgenin coğrafi ve ekonomik özelliklerine uygun yer- lere yerleştirilmeleri, bu kişilerin hem bölgeye adaptasyonunu hem de ekonomik hayata katılımlarını kolaylaştırır. Bu durum, devletin ekonomik ve idari yükünü azaltır. Yine bu kişilerin daha önce yaşadıkları bölgenin sosyal ve kültürel özelliklerine uygun yerlere yerleştirilmeleri, onların topluma adaptasyonunu ve asayişin sağlanmasını kolaylaştırır böylelikle devletin sosyal ve idari yükünü azaltır.

Etkinlik No.:15**Yönerge**

1. Türk ya da Müslüman nüfustan oluşmaktadır.
2. Genel nüfus içinde Müslüman nüfus artarken kaybedilen top- raklar da dikkate alındığında gayrimüslim nüfus oranı azalmıştır.
3. Rusya, Kafkaslardaki Türk ya da farklı etnik yapıya sahip ol- makla birlikte Osmanlı halifesine bağlı Müslümanları bölgeden sürerek homojen bir nüfus oluşturarak bölgeye tamamen ha- kim olmak ve bölgeyi daha kolay yönetmeyi istemiştir.
4. Rusya, plansız ve hazırlıksız bir şekilde gerçekleşen bu göçler sırasında ortaya çıkan siyasi, sosyal ve ekonomik vb. zorluklarla Osmanlı Devleti'ni zor duruma düşürmeyi amaçlamıştır.
5. Osmanlı Devleti, 1864'de Kafkaslardan gerçekleşen zorunlu göçlere hazırlıksız yakalanmıştır. Göçün kış şartlarında gerçekte- leşmesi, çok sayıda insanın göç ettirilmesi, sürgün şeklinde ger- çekleşen göç sırasında mallarını bırakmak zorunda kalan bir- çok muhacirin temel ihtiyaçlarını karşılayamaması hastalıklara ve can kayıplarına neden olmuştur. Gelen Muhacirlerin ulaşım ve mevsim şartları sebebiyle ülkenin başka yerlerine sevk edi- lememesi onların iâşe, barınma, tedavi vb. ihtiyaçlarının karşı- lanmasını zorlaştırmıştır.
6. Göçmenler Osmanlı Devleti'ne önemli yükümlülükler getirmiş- tir. Onların iskânının ve istihdamının finanse edilmesi öncelik- le devletin ekonomik yükünü artırmıştır. Göçmenlerin iskân edildiği yerlerde ise göçmenlerin ve yerli halkın karşılıklı olarak sosyal-kültürel adaptasyon sorunu asayiş sorunlarına dolayısıyla idari problemlere neden olmuştur.

Etkinlik No.:16**Yönerge**

1. Şehir yaşamının getirmiş olduğu imkanlar, eğitim seviyesinde artış, televizyon, sosyal medya, internet kullanımı, sosyal ilişki- ler Yörük Türkmenlerin modernleşme, değişim ve evlilik süre- cine etki eden ana unsurlardır.
2. Çünkü endogami (aile içi) evliliklerle Yörük aşiret ve obaları sahip oldukları kültürel değerleri ve kimlikleri kuşaktan kuşağa kolayca aktarabilme imkanı bulmuşlardır.

3. Şehir hayatı, yerleşik yaşama geçen Yörüklere sosyalleşme, eği- tim, iş açısından ve kültürel açıdan geniş imkanlar sunarak kültürel ve evlenme şekillerinde değişimi ve dönüşümü hızlan- dırmıştır.
4. Çekirdek aile yapısı ortaya çıkmıştır. Geniş aile yapısına uygun ekonomik gelirden ziyade çekirdek aileye uygun kazanç sağlan- maya başlanmıştır.

